

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2024 VASARIS / Nr. 2(122)

Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninio orkestro, choro ir solistų koncerto „Tu, Klaipėda, esi, Tu, Lietuva, esi“, dedikuoto Klaipėdos krašto dienai, akimirka. Gintauto Beržinsko nuotr.

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2024 vasaris / Nr. 2(122)

www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ

Rita Bočiulytė

Tel. (8 46) 397 729

r.bociulyte@kl.lt

LITERATŪRINĖS DALIES

SUDARYTOJAS

Gintaras Grajauskas

grajauskas@gmail.com

DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA

TECHNINĖ REDAKTORĖ

Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ

Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,

„K centras“, 921 18 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS

Tel.: (8 46) 397 715, (8 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA

Tel. (8 46) 397 713

LEIDĖJAS

© 2024 UAB „Ilda“

SPAUSDINO

UAB „Spaudos kontūrai“

TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“ kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti „Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba užsiprenumeruoti atskirai

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nerecenzuojami
ir negrąžinami

VIRŠELYJE

1 psl. – Mindaugo Petručio kaligrafijos kūrinys. 2024.

4 psl. – fragmentas iš L. Liaudanskaitės videokūrinio „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“. 2024 m.

ŽURNALĄ REMIA

DIENA
MEDIA
N • E • W • S

TURINYS

MUZIKA

- Daiva KŠANIENĖ. Koncerte „Tu, Klaipėda, esi, Tu, Lietuva, esi“ skambėjo didinga simfoninė muzika 4
- Sandra ABRUTYTĖ. O. Mamonenko: noriu muzika įkvėpti žmones 10

TEATRAS

- Dovilė JADZEVIČIŪTĖ. Trisdešimt? 18
- Kristina SADAUSKIENĖ. S. Pinaitytė: tikiu, kad teatras turi svarbesnę misiją 22
- Spektaklis „Metamorfozė“ iš Vilniaus atkeliaus į Klaipėdą 32

DAILĖ

- Danguolė RUŠKIENĖ. Vasara ateis 36
- Irma STASIULIENĖ. S. Lysy: svarbiausia – sukurti būseną 40
- Kristina JOKUBAVIČIENĖ. Laivui reikia švyturio 52

GINTARO LAŠAI

- Dalia TAMOŠAUSKAITĖ. Būti gyvam skauda 56
- Nijolė DRUNGILAITĖ. Eilėraščiai 58
- Nijolė KLIUKAITĖ. Literatūrinės naujienos 61

Koncerte „Tu, Klaipėda“ skambėjo didinga simfoninė muzika

Lygiai prieš metus, 2023-ųjų sausio 14 d., Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninis orkestras iškilmingu Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Stasio Šimkaus, Loretos Narvilaitės, Vladimiro Konstantinovo ir Carlo Orffo muzikos skambesiu paskelbė nepaprastai reikšmingo Lietuvos valstybei geopolitinio įvykio – Klaipėdos krašto ir Didžiosios Lietuvos susijungimo – 100-metį. Įvykio, sukūrusio Lietuvą kaip jūrinę, Europos Baltijos regiono valstybę, jubiliejų. Šiomet, taip pat sausio 14 d., žengiant į pirmuosius antrojo lietuviškosios Klaipėdos šimtmečio metus, vėl skambėjo didinga simfoninė muzika.

Daiva KŠANIENĖ

Kelionė po Baltijos šalis

Šį kartą Klaipėdos muzikinio teatro simfoninis orkestras (dirigentas Tomas Ambrozaitis), mišrus choras (chormeisteris V. Konstantinovas) ir solistai – Beata Ignatavičiūtė (sopranas), Giedrius Gečys (tenoras), Aurelija Dovydaitienė (mecosopranas) – pakvietė klausytojus į muzikinę kelionę laiku po Baltijos šalis. Lietuvių, latvių, estų ir vokiečių kompozitorių įvairių laikotarpių, skirtingos stилиstikos kūrinių programoje neatsirado atsiktinai; jie susiliejo į vientisą vėrinį, liudijantį giminingų šalių istorijos ir dabarties bendrumo jausmą, bėgančio laiko virsmus, net vokiškosios Klaipėdos praeities reminiscencijas.

Muzikinė kelionė prasidėjo, kaip dera šiai progai, simfoninio orkestro ir choro efektingai ir pakiliai atlikta S. Šimkaus (1887–1943) daina „Lietuviais esame mes gimę“ (sukurta 1912 m.) pagal sorbų poeto, lietuvininkų

bičiulio, poligloto Georgo Sauerweino (1831–1904) eiles (parašytos 1879 m.), tapusia neoficialiu Mažosios Lietuvos himnu. Šį kartą daina – himnas suskamba kaip šiuolaikiška klaipėditiška transformacija. Klaipėdos kompozitorius V. Konstantinovas, papildęs himno muziką originalia įžanga, pagrįsta Mažosios Lietuvos liaudies dainos „Jau aušt aušružė“ motyvais, suteikė jam naujų atspalvių ir gilesnių, iš tautos gelmių kylančių prasmų.

Himnas „Lietuviais esame mes gimę“ dramaturgiškai logiškai ir natūraliai atvedė prie dramatiškųjų istorijų operos „Klaipėda“ epizodų. Akivaizdu, nebuvo galima apeiti ir į koncerto programą neįtraukti šios 2023 m. parašytos operos – ryškaus keturių kompozitorių (L. Narvilaitės, V. Konstantinovo, Kristijono Lučinsko ir Donato Bielkausko) sukurtos muzikinio paminklo, žyminio Klaipėdos krašto susijungimo su Lietuva 100-metį, fragmentų.

Ryžtingiems veiksams nuteikiančios spalvingos scenos (komp. V. Konstantinovas) – žėrintis maršas, choras „Jei Klaipėdos Lietuvoj nebus, pasaulis mums visiems pražus“, „Marseljetės“ atgarsiai, aistringas

Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninio orkestro, choro

prancūzų prefekto Gabrielio Jeano Petisné (solistas G. Gečys) ir jo moters (solistė B. Ignatavičiūtė) duetas ir epilogas vaizdingai perteikė pasirengimą Klaipėdos sukilimui ir karinio susidūrimo neišvengiamumą.

Paveikus minimalizmas

Kultinio kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus (1932–2021) kūrinys styginiams

„Tu, esi, Tu, Lietuva, esi“ simfoninė muzika

simfoninio orkestro, choro ir solistų koncertas „Tu, Klaipėda, esi, Tu, Lietuva, esi“, dedikuotas Klaipėdos krašto dienai.

Gintauto Beržinsko nuotr.

(solistei, chorui, fortepijonui) „Dzūkios variacijos“ (1974), sukurtas lietuvių meno genijaus M. K. Čiurlionio 100-mečio jubiliejui, perkėlė klausytojus į kitokią lietuviškąją dimensiją. Galėjome prisiminti ir dar kartą patirti užburiantį lietuviškojo minimalizmo pradininko B. Kutavičiaus muzikos poveikimą, tobulą archajiško tautinio meno segmentų ir šiuolaikinės kompozicinės raiškos susiliejimą.

Variacijų tematiniu pagrindu kompozitorius pasirinko dvi M. K. Čiurlionio

pamėgtas, jo harmonizuotas lyrines liaudies dainas – vestuvinę „Beauštanti aušrelė“ ir rugiapjūtės – „Bėkit, bareliai“, simbolika ir poetika lėmusias novatoriškų kompozicinių priemonių panaudojimą.

Koliažo principu į vientisą tėkmę sujungęs tris dėmenis – autentišką liaudies dainą, savą originalią, modernią muzikos kūrybą ir M. K. Čiurlionio dainos harmonizaciją, B. Kutavičius juos modifikavo septyniose kontrasto principu išdėstytose variacijose. Pasitelkęs labai įvairias kompozicines

technikas – tembrinius kontrastus, sonoristiką, kanonus ir kt., jis išgavo subtiliausias nuotaikų niuansus, nuspalvintus liūdesiu, ilgesiu, skausmo išraiška ar pastoraliniais, šviesiais vaizdais.

Ne kartą įvairiose koncertinėse erdvėse girdėtos B. Kutavičiaus „Dzūkios variacijos“, interpretuojamos Klaipėdos muzikinio teatro simfoninio orkestro, nuskambėjo labai įtaigiai ir emocionaliai; atkreipė dėmesį kantilenos išryškinimas, lyrinė kūrinio traktuotė. ►

◀ Pradžioje raiškiai, neskubriai autentišką dainą „Beauštanti aušrelė“ solo dainavo muzikinio teatro solistė A. Dovydaitytė; jos kiek šiurkštoka liaudiško atlikimo maniera šiek tiek disonavo su lyriškąją dainą pratęsiančiu švelniu styginių skambesiu. Drama-

turgiškai sklandžiai prieita prie viso kūrinio kulminacijos – septintosios variacijos; pakiliai skambėjo choro ir orkestro atliekama M. K. Čiurlionio dainos „Beauštanti aušrelė“ harmonizacija, kontrapunktiškai įsijungiant liaudies dainos „Bėkit, bareliai“ melodijai.

Meistrystės išbandymas

Po kilniai paprastų, bet labai emocionalių, gilių prasmų prisodrintų „Dzūkiškų variacijų“ dirigentui ir orkestrui buvo ne taip paprasta persiorientuoti į sudėtingą visiškai naujos, šiuolaikinės modernios formos ir stilistikos veikalą – Žibuoklės Martinaitytės (gim. 1973 m.) „Millefleur“ (liet. „Tūkstantis žiedų“) simfoniniam orkestrui (2018). Dirigentas T. Ambrozaitis nė neslėpė, kad jo vadovaujamam orkestrui šis kūrinys buvo tikras profesinės ir meninės meistrystės išbandymas.

Šiuo metu Niujorke gyvenančios vienos žymiausių ir žinomiausių pasaulyje lietuvių šiuolaikinės akademinės orkestrinės muzikos kompozitorės, B. Kutavičiaus mokinės Ž. Martinaitytės kūryba jau neblogai žinoma Klaipėdos melomanams. „Permainų muzikos“ festivalių metu su malonumu klausėmės jos kūrinių „Prarasto grožio beiškant“ instrumentiniam trio, „Hado zonos“ kameriniam orkestrui, „Sielovaidžio“ (suom. „Sielunmaisema“) violončelei ir kameriniam orkestrui ir kitų.

Kompozicija „Millefleur“ koncerto programos kontekste išsiskyrė ne tik intriguojančiu pavadinimu, bet ir itin novatoriška, individualizuota meninio mąstymo ir muzikos kalbos raiška. Kompozitorė Ž. Martinaitytė yra užsiminusi, kad pavadinime („Millefleur“) nėra jokios mistikos; tai tik užuomina į renesanso laikais (XV a.) paplitusių gobelenų raštus, kurių pagrindą sudaro tūkstančių smulkių gėlių žiedų, lapelių, kitų augmenijos detalių raizginys. Įdomu, kad „Millefleur“ kompozitorė kūrė gamtos apsuptyje, apsistojusi savo kūrybinėje studijoje prie Taurago ežero.

Vientisame, nenutrūkstamo vystymo, nepaprastai vaizdingame orkestriniame kūrinyje autorė išradinčiai eksperimentavo, tarsi žaidė muzikos spalvomis, garso išgavimo būdais, tembrais, jautriais styginių flažoletais, skaidriomis ir tirštomis faktūromis (solo ir *tutti*), netikėčiausiais štrichais, motyvų ir sąskambių sluoksniais, jų kontrpunktais ir kt. Tokiu būdu sukurtas efemeriškas plazdančio mirgėjimo efektas, tvyro estetizuoto grožio atmosfera, „malonaus pasivaikščiojimo akustinių „žiedų“ sode, neskubriai besimėgaujant garsų teikiama malonumais“, pojūtis.

Neįprastos kompozicinės technikos Ž. Martinaitytės „Millefleur“ Klaipėdos orkestras įveikė gana sėkmingai, sklandžiai perteikdamas jautrų kūrinio dinamiškumą, preciziškai atlikdamas smulkiausias detales, daugybę skirtingų segmentų sujungdamas į vientisą muzikinį vyksmą.

Estų ir latvių kūriniai

Koncerto programą tęsė Estijos ir Latvijos kompozitorių kūriniai. Gaila, bet artimiausių kaimynų muzika vis dar retokai skamba mūsų koncertinėse erdvėse. Buvo malonu išgirsti vyresniosios kartos estų kompozitoriaus, Talino ir Tartu operos teatro dirigento, Estijos dainų švenčių dirigento, tragiškaisiais 1945 m. emigravusio į Švediją, Juhano Aaviko (1884–1982) klasikinio romantinio stiliaus Siuitą orkestrui estų liaudies dainų temomis op. 42 (1936). J. Aaviko kūryboje galima rasti nemažai paralelių su XX a. pirmosios pusės lietuvių kompozitorių siekiu savo muzikoje gaivinti tautinį folklorą. Galima prisiminti liaudiškus Juozo Gruodžio (1884–1948) opusus, net analogiškų žanrų ir formų kitų kompo-

zitorių kūrinius: Juozo Karoso (1890–1981) „Lietuviškų šokių siuitą“ (1950), parafrazė „Šešios lietuvių liaudies dainos“ styginių orkestrui (dainų – „Oi motule mano“, „Vai už jūrelių“, „Per šilą jorjau“ ir kt. pagrindu), Rimvydo Žigaičio Siuitą simfoniniam orkestrui ir daugelį kitų.

Nacionalinės estų kultūros puoselėtojas J. Aaviko aštuonių dalių Siuitoje emociškai suskamba jo išplėtotos mėgstamos liaudies dainos („Kai aš mažas buvau“, „Mano brolelis – tiesus medelis“, „Kartą sėdėjau, dūmojau“, „Oi aš jaunas bernuželis“, „Gegutės pasveikinimas“, „Negaliu tylėti“, „Šventė prasideda“ ir „Kaimo šokis“), kurių kontrastingas nuotaikas jautriai perteikė orkestras.

Kompozitoriaus Emilio Darzinio (1875–1910) „Melancholiškas valsas“ (1904) orkestrui perkėlė klausytojus į Latvijos muzikinę erdvę. Tragiško likimo menininkas – kompozitorius, muzikologas, chorvedys, pianistas, gyvenęs vos 35 metus, tragiškai žuvęs po traukiniu,

E. Darzinis suspėjo daug nuveikti savo šalies muzikinės kultūros labui, tapdamas latvių nacionalinės muzikos klasiku. Tarp jo sukurtų įvairių žanrų 43 kūrinių yra keturi orkestriniai veikalai. Deja, dėl negailestingos, pernelyg aštrios kritikos, nepagrįstų kaltinimų plagiatu kompozitorius visus juos sunaikino. Tarp jų – ir „Melancholišką valsą“, kuris tik po E. Darzinio mirties buvo restauruotas. ►

◀ Diriguojant T. Ambrozaičiui, jaudinančiai ir jautriai suskambo pradinė, užburiančiai graži, nostalgiška „Melancholiško valso“ melodija. Jai plėtojantis, kompozicinėje tekstūroje jungiantis valso ir naujų harmonijų elementams, dominuojant skaidriai faktūrai, subtiliems medinių ir kitų instrumentų solo, muzikos tėkmei tampant vis išraiškingesnei, pasiekta kulminacija – šypsenos pro ašaras emocija.

Sąsajos su praeitimi

Baltijos šalių kompozitorių kūrybos reprezentavimo koncertą užbaigė XIX a. vokiečių romantizmo atstovo Felixo Mendelssohno-Bartholdy (1809–1845) programinė, jūrinės tematikos simfoninė uvertiūra „Rami jūra ir laiminga kelionė“ (1828). Klausantis jos, atmintyje smėkštelėjo trapios asociacijos, primenančios, kad Klaipėda kadaise buvo vokiškas, vakarietišką kultūrą puoselėjęs miestas, o tuometė Mažosios Lietuvos muzikinė erdvė turėjo ne vieną sąsają su F. Mendelssohno-Bartholdy vardu ir kūryba.

Su Rytprūšiais garsų kompozitorių siejo studijos pas žymų vokiečių kompozitorių, pedagogą Carlą Friedrichą Zelterį, 1814 m. Karaliaučiuje įsteigusį Bažnytinės muzikos institutą, vėliau – Dainavimo akademiją ir

dariusį didžiulį poveikį Mažosios Lietuvos muzikinės kultūros plėtotei. Būtent šio pedagogo raginamas F. Mendelssohno-Bartholdy ėmė domėtis ir gilintis į primirštą Johanno Sebastiano Bacho kūrybą ir liuteroniškąją giesmę; savo „Reformacinėje“ simfonijoje d-moll F. Mendelssohno-Bartholdy net panaudojo plačiai ir šiandien Klaipėdos krašte giedamos liuteroniškos giesmės „Tvirčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas“ / „Ein feste Burg ist unser Gott“ melodiją.

F. Mendelssohno-Bartholdy dainos dažnai skambėdavo gausių Klaipėdos krašto vokiečių chorų repertuare, taip pat 1925-aisiais, 1927-aisiais ir 1930-aisiais Klaipėdoje ir Šilutėje vykusių vokiečių dainų švenčių programose.

Šio kompozitoriaus kūriniai buvo žinomi ir Mažosios Lietuvos lietuviškosioms kultūrinėms draugijoms. 1895 m. Vydūno įsteigtos Tilžės giedotojų draugijos šventėse po chorinių dainų koncertų, dramos vaidinimų beveik visada pasirodydavo Tilžės pėstininkų pulko orkestras, kurio programose, be nesudėtingų Carlo Marios von Weberio, Charleso Gounod, kitų mažiau žinomų kompozitorių kūrinių, skambėdavo ir viena kita F. Mendelssohno-Bartholdy kompozicija, dažniausiai „Vestuvinis maršas“ iš uvertiūros „Vasarvidžio nakties sapnas“.

Net 1923 m. S. Šimkaus įsteigtos Klaipėdos konservatorijos simfoninis orkestras mielai grodavo F. Mendelssohno-Bartholdy kūrinius. Didelį susidomėjimą mieste sukėlė 1926 m. šio simfoninio orkestro koncertas, kuriame, be Franzo Schuberto, Wolfgango Amadeaus Mozarto, Ludwigo van Beethoveno, Maxo Brucho ir kitų kompozitorių kūrinių, buvo atlikta ir F. Mendelssohno-Bartholdy Ketvirtoji simfonija A-dur, op. 9 („Itališkoji“).

Nenuėjo lengviausiu keliu

Klaipėdos muzikinio teatro simfoninio orkestro pasirinkta marinistinė F. Mendelssohno-Bartholdy uvertiūra „Rami jūra ir laiminga kelionė“ atliepė koncerte dominavusį baltiškąjį aspektą, labai artimą pačiam kompozitoriui. Jo biografijoje minimas faktas, kad sumanymas sukurti šį opusą kūrėjui kilo ilsintis viename Vokietijos kurorte prie Baltijos jūros. Malonu, kad orkestras nenuėjo lengviausiu keliu, ėmėsi retai atliekamo, nepaprastai gražaus, subtilios lyrikos ir audringo džiaugsmo kupino veikalo.

Programiniu uvertiūros pagrindu tapo du F. Mendelssohno-Bartholdy mylimo ir garbinamo vokiečių poeto Johanno Wolf-

gango Goethe's eilėraščiai „Rami jūra“ ir „Laiminga kelionė“. Jie pasirinkti neatsitiktinai. Jaunąjį talentingąjį muzikantą ir garbų poetą siejo nuoširdi asmeninė ir kūrybinė bičiulystė, įdomūs pokalbiai apie meną, muziką, literatūrą (nors pažinties pradžioje F. Mendelssohnui-Bartholdy buvo vos 12 metų, o J. W. Goethe'is – maždaug 70). Ne mažesnę poveikį pasirenkant šias eiles turėjo ir F. Mendelssohn-Bartholdy mėgstamo kompozitoriaus L. van Beethoveno kantata, sukurta pagal tuos pačius J. W. Goethe's eilėraščius.

Šviesaus, romantinio pobūdžio uvertiūrą „Rami jūra ir laiminga kelionė“ sudaro dvi kontrastingos, bet ne konfliktiškos padalos. Lėta pirmoji padala (įžanga) piešia nuostabų beribės, ramios, miegančios, tarsi sustingusios jūros vaizdą, vyrauja šviesūs, kilnūs jausmai. Tačiau tai ne vien idiliška tylos oazė, nes jūros ramybė ir visiškai nuščiuvęs vėjas skubantiems namo jūreiviams nieko gero nežada. Todėl muzikoje vis dėlto jaučiamos neramios gaidelės, girdėti buginantis bosų gausmas, trumpučių motyvų sąšauka tarp instrumentų.

„Jokio judesio aplinkui. / Viešpatauja tyluma. / Ir baisoka laivininkui / Vandeni-
nė lyguma. // Lyg pro išmirimo tylą / Tolis matosi baugus. / Skrituly didžiam nekyla / Niekur vėjo nei bangos“ (J. W. Goethe „Rami jūra“. Vertėjas nežinomas).

Žanriškai ir stilistiškai įvairi, bet idėjiškai vieninga koncerto programa, meniniu požiūriu atlikta labai kokybiškai, demonstruoja augantį Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninio orkestro profesinį pajėgumą ir vis didesnes galimybes interpretuoti net itin sudėtingą muziką.

Dirigentas šią padalą, paremtą griežta choraline faktūra ir neskubriu melodijos vystymu, vedė ramiai, iškilmingai ir sukauptai, su aiškiai girdimais dinaminiais ir artikuliaciniais niuansais. Tai sustiprino antrosios *allegro* padalos išpūdingai orkestro perteiktą efektą (papučia vėjas, jūreiviai pamato žemę, kyla šurmulys ir džiugesys, nujaučiant greitą sugrįžimą namo).

Greitoji, aktyvioji dalis prasideda jautriu fleitos solo (dvelkteli vėjelis), jį „pagauna“ džiugūs motyvai, tarsi dainos nuotrupos, pasigirsta medinių, styginių ir kitų instrumentinių grupių pasažų šuorai.

Įtampa auga, stiprėja garsas, suskamba visas orkestras. Modifikuojant motyvus perdirbime, pasigirsta ir tamsesnių spalvų garsų, minorinių dermių, sudėtingesnių harmonijų, bet jos neužgožia šviesaus muzikos charakterio. Pabaigoje iškilmingai skamba trimitų fanfaros, greitai įsijungiant visam orkestrui. Uvertiūros interpretacijoje atkreipė dėmesį lyrinė jo traktuotė, nuoseklus muzikinės minties vedimas, padėjęs atsiskleisti kūriniui visu savo romantiniu melodingumu.

Žanriškai ir stilistiškai įvairi, bet idėjiškai vieninga koncerto programa, meniniu požiūriu atlikta labai kokybiškai, demonstruoja augantį Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninio orkestro profesinį pajėgumą ir vis didesnes galimybes interpretuoti net itin sudėtingą muziką.

Džiugino koncerte gausiai apsilankiusi publika. Matyt, Sausio 15-oji – Klaipėdos krašto ir Lietuvos susijungimo diena daugeliui klaipėdiečių tampa vis svarbesnė ir reikšmingesnė. Šmėkštelėjo mintis: o gal pamažu mūsų miesto bendruomenė suvoks vertybinį skirtumą tarp menkaverčių, pigių, reklamos brukamų renginių ir pajus tikrosios muzikos grožį?.. Gal tada, klausydamiesi koncerto, atlikėjų ir rimtyje susikaupusių klausytojų dėmesio nebeblaškys plojimais tarp vientiso kūrinio dalių, įsiklausys į koncerto vedėjo pastabas.

„Gyvenimo iššūkiai gali būti sunkūs, bet jie taip pat gali suteikti išminties, stiprybės ir atskleisti mūsų tikrąjį potencialą“, – teigė sparčiai karjeros laiptais kopianti iš Klaipėdos kilusi operos solistė O. Mamonenko.
Julijos Leonavičienės nuotr.

O. Mamonenko: noriu muzika įkvėpti žmones

Trisdešimt vienerių Olesia Mamonenko, kuriai suteikta Klaipėdos miesto stipendija, neseniai savo socialiniuose tinkluose pasidalijo pritrenkiančia žinia: ketverių metų studijos Parmoje (Italija) baigtos aukščiausiu 110 balų įvertinimu, palydėtos pagyrimais ir specialiais prizais. Išsvajotas magistro diplomą – jau klaipėdietės rankose. Sudėtingiausia lyriniam sopranui arija „Casta Diva“ iš operos „Norma“ solistę lydi pastaruosiuose koncertuose ir perklause, tapo jos sėkmę nešančia vizitine kortele. „2024 m. sausio viduryje šį kūrinį dainavau tiesioginės transliacijos per Italijos radiją „Rai Radio 3“ metu, ten kažkada ir pati Maria Callas pirmą kartą jį atliko“, – džiaugėsi lyrinis sopranas O. Mamonenko.

Sandra ABRUTYTĖ

Siekia tapti profesionalė

– *Neseniai bendravote su Italijos kultūros žurnalo „La Platea“ žurnalistu. Pasmalsausiu, ką pasakojote?*

– Per pokalbį su „La Platea“ žurnalistu daliausi suvokimu, kaip dainavimas tapo mano gyvenimo keliu, pasakojau, kaip jaunam žmogui gali kilti noras studijuoti operinį dainavimą ir sieti su juo savo ateitį. Taip pat paaiškinau, kodėl nusprendžiau studijuoti Italijoje, kurios kultūra ir muzikinė tradicija mane įkvėpia.

Mane pradžiugino žurnalisto susidomėjimas tuo, kas man yra vokalo technika ir artistiškas. Be to, pasidalijau mintimis, kad sėkmė šioje srityje priklauso nuo abiejų šių aspektų.

Taip pat buvau užklausta apie operą, kuri geriausiai atskleidžia mano vokalinius ir meninius sugebėjimus. Šiuo metu negaliu apibrėžti vieno vaidmens. Tarkime, Santuza iš „Kaimo garbės“ man padėjo atsiskleisti kaip artistei, o vokaliniu atžvilgiu man dabar geriausiai tinka G. Puccini ir G. Verdi operos.

– *Ar savo karjerą planuojate tęsti užsienyje?*

– Taip, esu pasiruošusi plėtoti karjerą užsienyje, jei tai suteiks galimybę gilintis į savo sritį, išplėsti tarptautinę patirtį ir

bendradarbiauti su talentingais skirtingų kultūrų profesionalais. Mano tikslas – įgyti įvairių perspektyvų ir tapti geriausia profesionalė savo srityje. Scena man yra visa gyvenimo prasmė, todėl norėčiau neprarasti galimybių. Tačiau visuomet laukiu grįžimo į Lietuvą, mūsų publika man yra išskirtinė ir aš visada noriu pristatyti čia įdomų repertuarą.

– *Savo pasiekimus ir kasdienybę aktyviai publikuojate socialiniuose tinkluose. Viešumas būtinas didelių tikslų siekiančiam jaunam žmogui?*

– Taip, apie tai kalba visi vadybininkai, koncertų organizatoriai ir teatrų direktoriai. Daugelis iš jų vertina ne tik solisto vokalinius sugebėjimus, bet ir tai, kiek sekėjų jis turi. Toks atlikėjas gali sukelti didesnę publikos susidomėjimą, tad bus parduodama daugiau bilietų į jo ar jos pasirodymus.

Aš ilgai negalėjau priimti suvokimo, kad artistas – irgi prekė, kurią reikia gerai parduoti. Bet XXI a. neužtenka būti vien geru vokalistu, reikia mokėti išsiskirti iš kitų ir visada apie tai pareikšti. Suprantama, kad socialiniai tinklai reikalauja nuolatinio planavimo ir strategijos laikymosi, bet, mano įsitikinimu, viešumas yra svarbus, siekiant didelių tikslų, ypač jauniems žmonėms. Tai ne tik padeda stiprinti ryšį su publika, bet ir suteikia galimybę dalytis patirtimi. Man malonu, kai gaunu atsiliepimų iš jaunų atlikėjų, kad mano istorija juos įkvėpia, jiems patinka tai, ką aš darau kasdienybėje ir kaip pristatau artisto gyvenimo užkuliusius. ►

„Gražus balso tembras ir gebėjimas jį puikiai valdyti – didžiulis įsipareigojimas“, – sakė operos solistė O. Mamonenko.

Santuca P. Mascagni operoje „Cavalleria rusticana“ („Kaimo garbė“). Asmeninio albumo nuotr.

Klaipėdos įkvėpta

◀ – *Lietuvos publika jūsų pasiilgsta ir labai laukia, ypač Klaipėda. Traukia čia sugrįžti?*

– Lietuvos publika man labai svarbi, stengiuosi koncertuoti čia kuo dažniau. Prieš pandemiją atvykdavau du kartus per metus. Ačiū festivaliui „Sugrįžimai“, kurį rengia Liucija Stulgienė, ir festivaliui „Impresijos“, organizuojamam Ingos Maknavičienės. Juose teko dainuoti. Šiuo metu Lietuvoje planuojami nauji mano koncertai ir jeigu viskas susiklostys gerai, jau šią vasarą Klaipėdos publika galės pasidžiaugti mano balsu.

– *Gimėte ir augote Klaipėdoje. Kada supratote, kad jūsų laukia būtent solinio dainavimo kelias?*

– Nuo pat vaikystės žinojau, kad noriu tapti dainininke, ir niekada neslėpiau savo svajonės. Visada dainavau ir šokau. Mano močiutė Valentina Mamonenko – Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazijos fortepijono mokytoja, tad ji pirmoji pastebėjo mano susidomėjimą ir aistrą

Su dirigentu A. Cristofolini.

Asmeninio albumo nuotr.

muzikai. Sulaukusi penkerių, pradėjau groti fortepijonu, o po metų įstojau į E. Balsio menų gimnazijos Fortepijono skyrių.

– **Niekada nepatyrėte jokių sunkumų?**

– Visi patiriame gyvenimo iššūkių. Sunkumai yra natūralus gyvenimo kelias, ir daugelis žmonių susiduria su panašiais išbandymais. Svarbu iš jų mokytis, augti ir ieškoti būdų įveikti iškilusias problemas. Gyvenimo iššūkiai gali būti sunkūs, bet jie taip pat gali suteikti išminties, stiprybės ir atskleisti mūsų tikrąjį potencialą. Svarbu nepasiduoti ir vertinti patirtis kaip galimybę tobulėti bei augti. Būtina savo minusus paversti plusais. Mano įsitikinimu, nuoširdus atsidavimas tam, ką darai, – galingas variklis, leidžiantis įveikti kliūtis ir siekti savo svajonių. Taip pat svarbu mokėti suvaldyti savo emocijas ir rasti balansą gyvenime.

– **Kas labiausiai įsiminė iš E. Balsio menų gimnazijos?**

– Pirmiausia nuostabi atmosfera ir mokytojų atsidavimas kiekvienam mokiniui. Ten sutikau išskirtinius pedagogus, kurie skatino ir puoselėjo mūsų, moksleivių, gabumus. Tai buvo nepakartojamas periodas mano gyvenime, jis labai paveikė mano kaip menininkės formavimąsi. Esu dėkinga kiekvienam mokytojui už jo darbą, kantrybę ir rūpestį.

– **2013-aisiais, gavusi menų stipendiją, pradėjote studijuoti Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Kas jus vedė tuo keliu?**

– Taip, 2012 m. įstojau į paruošiamąjį dainavimo kursą pas docentę Juliją Stupniak-Kalėdienę, o po metų mane priėmė į pirmą kursą. Esu be galo dėkinga dėstytojui už suteiktas žinias, kurios man padėjo ne tik įstoti į akademiją ir gauti stipendiją, bet ir sėkmingai tęsti studijas. Taip pat norėčiau išskirti mūsų puikiąją klasės pianistę Nijolę Baranuskaitę-Matukonienę, be kurios irgi nebūčiau pasiekusi tokių puikių rezultatų.

Tenka daug investuoti

– **2016 m. pagal „Erasmus“ programą pusmečiui išvykote į Guido Cantelli konservatoriją Novaroje, Italijoje. Tuo pačiu metu Milane pradėjote mokytis privačiai pas prof. Anatolijų Goussevą. Novaroje įgyta vokalinė pažanga paskatino tęsti ir tobulinti dainavimo techniką Milane? Gal teko studijas derinti su darbu?**

– Sprendimas išvykti iš Lietuvos ir tęsti studijas užsienyje nebuvo lengvas, bet mano noras ir pasiryžimas įgyti kuo daugiau žinių išliko iki šiol. Mano padarytą pažangą per trumpą laikotarpį pastebėjo ir įvertino Klaipėdos miesto meras, todėl man buvo suteikta Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros ir meno stipendija dvejiems metams, kuri man leido ir toliau tęsti privačias studijas Italijoje. Žinoma, vien tik stipendijos pragyvenimui neužteko, todėl iš karto susiradau auklės darbą italų šeimoje, be kita ko, tai padėjo man išmokti kalbą. ►

Su dirigentu C. Luongo.

V. Kochanskytė, I. Maknavičienė, O. Mamonenko ir M. Rojus.

Asmeninio albumo nuotr.

◀ Neseniai atsidariau savo agentūrą „Artengine SRL“, kuri rengia koncertus ir padeda jauniems atlikėjams. Šioje srityje – daug veiklos ir galimybių.

– *Mokytis ir dirbti nėra lengva. Ar randa-
te laiko studentauti plačiaja to žodžio
prasme – susitikti su draugais, pašėlti?*

– Mokytis ir dirbti vienu metu gali būti iššūkis, bet, mano įsitikinimu, kai turi tikslą ir eini jo link, visi šitie sunkumai tampa nepastebimi, vos pradedi matyti rezultatus. Mūsų specialybėje, norint pasiekti aukštumų, būtina nuolat investuoti į privačias pamokas, dalyvauti konkursuose, perklausose, vykti į keliones, plius fotose-
sijos ir vaizdo įrašai, kuriuos reikia nuolat atnaujinti, siunčiant į įvairias perklausas. Mano profesija – labai brangi specialybė, į kurią reikia daug investuoti. Todėl mano atsidavimas dainavimui yra prioritetas. Gyvenimas pasidalijo į dvi dalis: studijų metai LMTA ir Italijoje. Studijuodama Lietuvoje, gyvenau bendrabutyje. Tai buvo patys smagiausi mano metai, todėl spėdavau susitikti su draugais ir pašėlti, nes visi gyvenome vienoje vietoje. Italijoje prasidėjo visai kitas gyvenimo etapas. Draugų sumažėjo, bet atsirado daug kolegų, o svarbiausia – mano gyvenimo partneris, su kuriuo mes daug keliaujame motociklu. Manau, viskas priklauso nuo mūsų gebėjimo panaudoti laiką.

Italijos privalumai

– *Stażavotės pas tokius garsius operos dai-
nininkus kaip J. Kaufmannas, L. Salsi,
R. Kabaivanska, R. Brussonas, A. Pirozzi,
D. Masiero, D. Vdovinas, R. Scotto,
F. Cedolins, F. Meli, B. Frittoli ir kitus. Ką
suteikia tokios stažuotės pas profesionalus?*

– Stažuotės pas scenos meistrus suteikia unikalių patirčių ir leidžia giliau suprasti at-
likėjų pasaulį. Bendraudamas ir dirbdamas su patyrusiais menininkais, įgauni vokalinių žinių ir kartu tobulėjai kaip artistas. To ne visada galima pasiekti dirbant klasėje su savo dėstytoju ar pianistu. Tai puiki galimybė suvokti subtilybes ir pasisemti patirties iš profesionalų. Tarp kitko, jau vasarį man teks garbė dirbti su trimis operos pasaulio žvaigždėmis, kurios man padės paruošti naują repertuarą.

– *Magistro laipsnį įgijote Arrigo Boito konservatorijoje Parmoje, studijuodama pas profesorę Rosi Maria Orani. Kokie studijų Italijoje privalumai? Kuo ypatinga jums ten dėščiusi profesorė?*

– Galiu pasidžiaugti, kad profesorė R. M. Orani buvo ne tik puiki dėstytoja, bet ir nuoširdus žmogus, kaip ir J. Stupnianeck. Studijų metais man labai sekėsi su vokalo dėstytojais.

Pasirinkau magistro studijas šioje konservatorijoje, nes žinojau, kad tai stipriausia vokalo mokykla Italijoje. Nors visą laiką studijas tęsiau su privačiais dėstytojais, tikiu, kad turėti vieną vokalo pamoką per savaitę yra tikrai nepakankama, norint pasiekti karjeros aukštumų.

Parmos konservatorija ypatinga tuo, kad suteikia daug galimybių savo studentams. Man tai buvo prestižinis festivalis „VerdiOff“, kuriame svajoja dalyvauti daugelis dainininkų. Jame dalyvavau dvejus metus. Konservatorijoje vyksta daug perklausų, o svarbiausia – koncertai su orkestru. Į šią konservatoriją vesti meistriško pamokų atvyksta daug garsių operos dainininkų ir pianistų. Vienas jų – maestro Vincenzo Scalera, kuriam patiko mano balsas ir jis sutiko bendradarbiauti su manimi. Maestro dirba „La Scalos“ teatre, akompanuoja koncertuose geriausiems pasaulio dainininkams.

– *Šiuo metu dirbate su kita „La Scalos“ teatro pianiste Mzia Bakhtouridze, kuri yra ir garsaus pasaulio boso Ildaro Abdrazakovo scenos partnerė. Kaip susipažinote?*

– Su Mzia susipažinau visai neseniai, tačiau galiu pasakyti, kad šis bendradarbiavimas jau atnešė sėkmės vaisių. Jos dėka per trumpą laiką paruošiau du sudėtingiausius vaidmenis – operose „Ernani“ ir „Norma“. Tikiu, kad šis bendradarbiavimas mano karjerą papildys dar daugeliu gražių vaidmenų.

Sėkmė myli atkaklius

– *Ar lengva nuvykti į užsienio šalį ir ten išsikovoti sau vietą po saule?*

– Tai gali būti didžiulis iššūkis, tačiau taip gali patirti naujovių, tobulėti ir plėsti savo galimybių ribas. Manau, kad niekur nėra lengva sulaukti pripažinimo. Kasdieninis

darbas, ryžtas ir jokios naujovių baimės – tik tai gali išgelbėti ir privilioti sėkmę.

– *2020–2021 m. dalyvavote prestižinėse Bolonijos teatro operos studijos veikloje, kur surengėte daugybę pasirodymų. Koks tai buvo laikas?*

Mano įsitikinimu, nuoširdus atsidavimas tam, ką darai, – galingas variklis, leidžiantis įveikti kliūtis ir siekti savo svajonių.

– Tai buvo kitas įdomus gyvenimo etapas. Į Bolonijos teatrą patekau baigdama savo studijas Parmos konservatorijoje. 2020-ieji prasidėjo labai sėkmingai, koncertais teatre, bet, deja, jau vasarį, prasidėjus pandemijai, teatras buvo uždarytas iki vasaros. Tuo metu vos spėjau apsiginti magistro laipsnį, dainuodama tiesiogiai iš LMTA Klaipėdos fakulteto salės, kur buvau paruošusi gražiausią programą. Vasarą sugrįžus į Boloniją, manęs laukė sezono uždarymas su S. Rachmaninovo romansais. Ši patirtis man buvo neįkainojama, nes kiekvieną dieną dainavau pagrindinėje teatro scenoje, apsupta nuostabių talentingų kolegų, kurie man padėjo užaugti kaip atlikėjai. ►

O. Mamonenko sėkmė užklupo nuostabiojoje Italijoje.

Asmeninio albumo nuotr.

O. Mamonenko vaikystės ir mokyklinių metų akimirkos.

Su močiute.

◀ – **Papasakokite apie pasiekimus konkursuose, gautus vaidmenis spektakliuose.**

– 2017 m. tapau tarptautinio dainininkų konkurso Milane nugalėtoja. Gavau premiją – Mimi vaidmenį operoje „Bohema“, jį sukūriau būdama vos 24 metų. Tai tapo ne tik mano pirmą patirtimi, kuriant vaidmenį, bet ir pirmu pasirodymu Italijoje. Vėliau šį vaidmenį man teko daug kartų atlikti skirtinguose Italijos teatruose, bet labiausiai įsiminė darbas su dirigentu Gaetano Solimanu. Tai buvo intensyvus dviejų mėnesių darbas. Dirigentas sugebėjo mano herojei suteikti kitokio, išskirtinio žavesio. Manau, kad tai ir lėmė didžiulę šio spektaklio sėkmę, o tarp į spektaklį atėjusių publikos buvo net Giovanna Lomazzi, kuri yra žinoma kaip ilgametė M. Callas draugė.

Taip pat esu iškovojusi didįjį prizą „Giuditta Pasta“ tarptautiniame dainininkų konkurse Italijoje, o 2019 m. Hamburge vykusiame „Romansiada“ konkurse pelniau pirmąją vietą. Man labiausiai įsiminė tarptautinis dainininkų konkursas „Hans Gabor Belvedere“, kuris vyko Dortmundundo mieste. Tai buvo neįkainojama patirtis, žinant, kiek dainininkų svajoja bent patekti į šį konkursą ir kokia griežta dalyvių atranka čia vyksta. Esu be galo dėkinga Grazo teatro vadovybei, kad pastebėjo mane.

– **Kokius dar sukūrėte vaidmenis?**

– Per šį laikotarpį jau spėjau sukurti nemažai vaidmenų: Donna Elvira operoje „Don Žuanas“, Fiordiligi operoje „Visos jos tokios“,

Asmeninio albumo nuotr.

Alice Ford operoje „Falstafas“, Leonora operoje „Trubadūras“, Silva operetėje „Čardašo karalienė“. Taip pat teko atlikti partiją gana modernioje operoje „Dantė“, kurią sukūrė italų kompozitorius ir dirigentas Mauro Fabbri.

– **2022–2023 m. sezonas jums ypatingas Santucos vaidmeniu P. Mascagni operoje „Cavalleria rusticana“ („Kaimo garbė“), be to, 2023 m. Bolognos teatre įkūnijote Elvirą operoje „Ernani“. Kokios tai patirtys?**

– Santuca tapo vienu iš mano mėgstamiausių vaidmenų, nes padėjo atsiskleisti ne tik kaip vokalistei, bet ir kaip artistei. 2022 m. vasarą Santucos vaidmenį atlikau dviejuose skirtinguose pastatymuose su dviem skirtingais dirigentais. 2023 m., po savo debiuto operoje „Ernani“ Bolonijos teatre, galutinai atsiveikinau su Santucos vaidmeniu. Šitas sprendimas man buvo sunkus, bet manau, kad teisingas vokalinio atžvilgiu. Ilgai prisistačiau kaip dramatinio soprano savininkė, tačiau pastaruju metu jaučiu didžiulius pokyčius savo balse. Jis tapo daug lengvesnis ir paslankesnis, todėl dabar intensyviai ruošiu naują repertuarą, kuris skirtas lyriniam, o ne dramatiniam sopranui.

Balsas – tai įpareigojimas

– **2022 m. stažavotės Nicos operos teatre Prancūzijoje. Kokia tai patirtis?**

– Mano stažuotė netruko ilgai, nes greitai gavau pasiūlymą dainuoti Mimi vaidmenį maestro G. Solimano „Bohemos“ pastatyme Veronoje. Kadangi darbas truko du mėnesius, turėjau rinktis arba šį vaidmenį, arba Nicos operos studiją. Manau, kad artistui svarbi patirtis scenoje ir bendradarbiavimas su profesionalais, o tuo metu Nicos teatras, išskyrus koncertus, man negalėjo nieko daugiau pasiūlyti. Iki šiol manau, kad priėmiau teisingą sprendimą palikti operos studiją, nes po sėkmingo Mimi vaidmens buvau pakviesta atlikti Santucos vaidmenį.

– **2023 m. buvo skirti M. Callas šimtmečiui. Jūsų laukė nemažai koncertų, skirtų šio legendinio soprano atminimui. Kuris pasirodymas buvo pats įsimintiniausias?**

– Praėjusiais metais man teko dainuoti koncerte „Divina... mente Callas“ Veronoje, kur su chorą ir orkestru atlikau legendinę ariją „Casta Diva“. Rugsėji dainavau „Palazzo Modello“ teatre Rijeke (Kroatija). Publika mane taip šiltai priėmė, kad iš karto po pasirodymo gavau pasiūlymą vėl atvykti su koncertu į šią nuostabią salę. Renginys įvyko 2023 m. gruodžio 21-ąją, per mano gimtadienį, tad tai buvo gražiausia kada nors gauta mano gimtadienio dovana.

Galėčiau tik pasidžiaugti, nes sudėtingiausia sopranui arija „Casta Diva“ iš operos

„Norma“ sėkmingai mane lydi pastaruosiuose koncertuose ir perklausose. 2024 m. sausio viduryje šį kūrinių dainavau tiesioginės transliacijos per Italijos radiją „Rai Radio 3“ metu, ten kažkada ir pati M. Callas pirmą kartą jį atliko.

– **Kas jūsų laukia Klaipėdoje? Papasakokite apie savo šeimą.**

– Klaipėdoje manęs laukia seneliai, kurie mane užaugino ir padėjo man rasti šį kelią, kuriame jaučiuosi laiminga. Be jų palaikymo, meilės ir atsidavimo nebūčiau tapusi tuo, kas esu šiandien.

– **Kokia jūsų didžiausia svajonė?**

– Nuolat tobulėti ir pasidalyti savo muzikiniais gebėjimais su publika visame pasaulyje. Šiuo metu turiu nemažai vaidmenų, kuriuos norėčiau atlikti, bet svarbiausias mano tikslas, atliekant bet kurį vaidmenį, yra savo muzika įkvėpti žmones ir palikti teigiamą pėdsaką jų gyvenimuose. Manau, tokia ir yra artistų misija, dėl kurios mes gyvename ir kuriame.

– **Esate nuostabus lyrinio soprano savininkė. Tai didžiulis įpareigojimas?**

– Ačiū. Taip, gražus balso tembras ir gebėjimas jį puikiai valdyti – didžiulis įsipareigojimas, kuris reikalauja nuolatinio darbo, noro tobulėti ir išlaikyti aukštą lygį pasirodymuose.

Trisdešimt?

Gal toks amžiaus pasirinkimas yra tik triukas? Gal stebint spektaklį neverta koncentruotis į nurodomus metus, o moto „gyvenimas dar prieš akis“ yra vienodai reikšmingas įvairaus amžiaus žmonėms?

Dovilė JADZEVIČIŪTĖ

Atliko tyrimą

Klaipėdos jaunimo teatras per gastroles Vilniuje, Lietuvos nacionaliniame dramos teatre, pristatė Kirilo Glušajevio spektaklį „Gyvenimas dar prieš akis“. Tą vakarą scenoje buvo bandoma išsiaiškinti kaip tik tai, ką ir reikia aiškintis kiekvienam trisdešimtmėčiui savaitės pabaigoje – tai ką gi reiškia įžengti į ketvirtąją dešimtį?

Spektaklio pradžioje aktoriai (Ieva Pakštytė, Donatas Stakėnas, Rugilė Latvėnaitė, Evelina Šimelionė, Asta Zacharovaitė) pristatė save ir įkūnijamus personažus bei kūrybinį šio darbo konceptą: buvo atliktas tyrimas, kurio pagrindą sudarė interviu su skirtingo amžiaus žmonėmis, teiraujantis apie brandą. Atsakymai padėjo suformuoti penkis personažus, perkopusius trisdešimtmetį, ir jų kelią savęs pažinimo link.

Žiūrint spektaklį „Gyvenimas dar prieš akis“, kyla du pagrindiniai klausimai: kas yra trisdešimtmetis ir kas yra kelias brandos link? Jie tampa ir spektaklio plėtojamosiomis temomis, kurios skleidžiasi per pasikartojančius veiksmus: kiekvienas iš penkių personažų prisistato, apibūdina save, pavaizduoja kokią nors patirtą ribinę

situaciją ir galiausiai žiūrovams pateikia savo alternatyvią versiją (persirengia kitu kostiumu ir sukuria mini pasirodymą pagal kičinę dainą). Tokie veiksmai yra pateikiami absurdiškų situacinių komedijų ir bendravimo su žiūrovais fone.

Panaudojo įgūdžius

Šiame spektaklyje veikiantys aktoriai profesionaliai panaudojo savo įgūdžius sudominanti žiūrovus ir, regis, tai suveikė sėkmingai – aktyvus publikos dalyvavimas yra puikus to įrodymas. Bendravimas su publika, dovanų įteikimas, kvietimas į sceną, žaidimas per pertrauką sukūrė renginio atmosferą. Visa

tai – šio spektaklio stiprybė. Net jei tokie publikos įtraukimo į spektaklio veiksmą triukai nėra savitai išskirtiniai, tačiau kol veikia, tol veikia. Čia jie veikė.

Kontakto palaikymas su žiūrovais reiškėsi ir per absurdiškų situacijų komedijas: hiperbolizuotas graudinimasis dėl prakiurusio vamzdžio savaitgalį – na, nes KODĖL? Netikėtas susitikimas su pirmąja meile, bandymas susigaudyti beprotiškai perpildytame tvarkaraštyje, pirmoji paskaita...

Tokios situacijos vėrcia žiūrovus juoktis, nes iš dalies linkusios priminti elementarią žmogišką patirtį, o kur dar aktorių improvizaciniai intarpai ir – vuolia! – scenoje matomos iš esmės dramatiškos situacijos, su kuriomis žiūrovai gali tapatintis ir kartu iš jų juoktis. ►

Akimirkos iš Klaipėdos jaunimo teatro spektaklio „Gyvenimas dar prieš akis“ (rež. K. Glušajevs, 2023).

Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

Teminė linija

◀ Kiek problemiškesnis klausimas yra susijęs su tuo mėslinguoju trisdešimtmečiu. Spektaklyje „Gyvenimas dar prieš akis“ ši amžiaus riba yra nuolat pabrėžiama, t. y. svarstoma, kas pasikeičia arba nepasikeičia įžengus į ketvirtąją dešimtį. Spektaklyje konstruojamos tezės, prasižedančios žodžiais „kai tau daugiau kaip trisdešimt...“, neapeliuoja tik į šią konkrečią amžiaus grupę. Tiesa, būtų galima sakyti, kad didesnė dalis žmonių, perkopusių trisdešimtmetį, turi daugiau atsakomybių, galbūt perka spiruliną ar šilkinus pagalvės užvalkalus, bet ar tikrai?

Didelę spektaklio dalį užima polemika apie trisdešimtmetį. Ji nėra argumentuojama, ir taip susidaro tam tikri minties lūžiai ir teminės trintys.

Būtent dėl to ir kyla paprastas klausimas – kodėl trisdešimt? Gal toks amžiaus pasirinkimas yra tik triukas? Gal stebint spektaklį neverta koncentruotis į nurodomus metus, o moto „gyvenimas dar prieš akis“ yra vienodai reikšmingas įvairaus amžiaus žmonėms? Vis dėlto kyla jausmas, kad spektaklyje norėta atskleisti ne tai; atrodo, kad šio darbo kūrėjai siekia perteikti minėto amžiaus mistinį jausmą per personažų veiksmus ir šių refleksiją. Trisdešimtmečio teminė linija tampa situacijų įrėminimu: kai aktoriai pademonstruoja vieną ar kitą etiudą, jį apibendrina baigiamuoju sakiniu „nes kai tau daugiau kaip trisdešimt...“. Tokiu būdu iš konkretybių formuojasi stambios išvados.

Brandos link

Taigi, atrodo, kad spektaklio „Gyvenimas dar prieš akis“ epicentru tampa ne trisdešimtmetis, bet kelias užsivėlinusios arba per anksti atėjusios brandos link, ji iš esmės nėra susieta su konkrečiu amžiumi. Remiantis spektaklio logika, norint

pasiekti brandą, tenka peržengti tam tikras slenkstines situacijas, po kurių arba kurias apmąstant keičiasi asmens požiūris į save ir į kitą. Personazai grįžta laiku atgal ir įkūnija jų atmintyje įsirašiusias liminalias būsenas, padėjusias suvokti save. Kelias brandos link vienam personazui tampa pripažinimu, kad norint atsipūsti nereikia laukti dar pusės metų iki atostogų; kitas suvokia norįs kurti šeimą; trečias supranta, iš kur kyla giluminis keršto pasauliui ir sau troškimas. Visa tai įdomu, tačiau didelę spektaklio dalį užima polemika apie trisdešimtmetį. Ji nėra argumentuojama, ir taip susidaro tam tikri minties lūžiai ir teminės trintys.

Po spektaklio prisiminiau režisieriaus Joachimo Triero filmą „Pats blogiausias žmogus pasaulyje“. Pagrindinė jo veikėja Julija (aktorė Renate Reinsve) ieško santykio ir balanso tarp bandymo pritaipyti visuomenėje ir išsaugoti autentišką asmenybę, ji bando suvokti laiko tėkmę ir save joje, nuolat keičia jau priimtus sprendimus, bet juda ir juda „kažkur“. Tačiau šiame kontekste svarbiausia mintis yra ši: nors filme nurodoma, kad merginai jau tuoj sukaks trisdešimt, tačiau tiesiogiai ši amžiaus riba nėra akcentuojama, bet nuolat jaučiama, nes slypi būsenoje, o ne veiksmo ar žodyje.

Post scriptum

Dar kartelį perskaičius spektaklio aprašymą, akys užkliuvo už K. Glušajevos minties, kad „dalis šiandien jau brandžių žmonių vis dar negali priimti svarbių sprendimų“. Branda yra diferencijuojama skirtingai, bet iš esmės ji gali būti siejama su fiziniu arba socialiniu ir psichologiniu brandumu. Grįžtant prie spektaklio režisieriaus minties, – ji atveria itin platų fenomenologinių svarstymų lauką. Dabartiniai trisdešimtmečiai arba tiesiog jauni, bet nemažai gyvenimiškos patirties sukaukę asmenys, gali būti brandūs socialiai ir psichologiškai, tačiau pakitęs gyvenimo pobūdis, sparčiai į dažno kasdienybę besiskverbianti psichoterapija keičia buvimo brandžių kriterijus. Mintyje turiu kintančius standartus, susijusius su socialiniu statusu, materialine gerove, šeimine padėtimi... Tad dabartiniai trisdešimtmečiai GALI būti brandūs, bet neatitikti

„klasikinio“ šio termino suvokimo. Taip branda įgyja autonomiją nuo tradiciškai suvokiamų „svarbių dalykų“.

P. P. S. Spektaklyje aktoriai kreipėsi į vieną iš žiūrovų, jauną merginą, klausdami, ar ji galėtų paskambinti savo pirmajai

meilei, – ši tik pakraipė galvą. Galiausiai buvo priimtas sprendimas, kad ji paskambins trečiajai. Jeigu ji paskambins (ir tai nesukels nepatogumų), spektaklis bus paveikęs.

Parengta pagal *menufaktura.lt*

S. Pinaitytė: tikiu, kad teatras turi svarbesnę misiją

Sunku patikėti, kad aktorė Samanta Pinaitytė Klaipėdos dramos teatre vaidina vos kelerius metus. 2021 m. įsijungusi į šio teatro aktorių trupės gretas, ji spėjo suvaidinti daugumoje nuo tada kurtų spektaklių. Skirtingi režisieriai ir jų požiūris į teatrą, aktorius profesiją, pasakojimo scenoje vystymą – S. Pinaitytė sakė viską godžiai siurbianti į save, aktyviai ir su dėkingumu priimanti kiekvieną progą augti.

Kristina SADAUSKIENĖ

Smulki, ilgaplaukė, šviesiomis atviromis akimis ir lengvai prasprūstančio juoko pliūpsniais žavinti S. Pinaitytė tikrovėje mažai panaši į savo personažus scenoje. Į pokalbį ji neria visa savimi, dėliodama mintis, ekspresyviai gestikuliuoja rankomis, atrodo, kad prieš akis gimsta tik mano akims kuriamas šokis. Nieko keisto, judesys S. Pinaitytei yra labai svarbus komunikacijos būdas, neįtikėtinai praverčiantis ir scenoje, be to, jos profesinėje sąskaitoje – ne vienas vaidmuo ir šiuolaikinio šokio spektakliuose.

Proga pasikviesti aktorę pokalbio, geriau pažinti ją išsikristalizavo sausį ir vasarį į vieną seką sugulus visai eilei Dmitrijaus Krymovo režisuoto „Fragmento“ rodymų. Kritikų tekstuose vieną iš centrinių spektaklio pasaulio personažų įkūnijanti S. Pinaitytė sulaukė nemažai gražių atsiliepimų, o vasario pirmosiomis dienomis su gera doze jaudulio ji žengė pirmus žingsnius į naujo D. Krymovo spektaklio „Requiem“ repeticijas.

Nuo ryto iki vakaro teatru gyvenanti aktorė dega savo profesija ir tiki menu. „Nežinau, kas šiuo metu gali būti svarbiau už teatrą“, – pripažino ji jau baigiant kalbėtis.

Namų jausmas

– Kai tarėmės, pasiūlėte susitikti teatre. Sakėte, kad bus namų aplinka. Čia dirbate trečius metus. Kaip greitai atėjo namų jausmas? Iš ko jis susideda?

– Man labai pasisekė, kad pirmasis darbas šiame teatre buvo pas Agatą Dudą-Gracz spektaklyje „Tarp Lenos kojų, arba „Švenčiausiosios Mergelės Marijos mirtis“ pagal Mikelandželą Karavadžą“. Pakliuvau į procesą, kuriame režisierė mums visiems parodė ir priminė, kokia svarbi yra komanda, kitas žmogus šalia tavęs. Ji visiems iš naujo sužadino tikėjimą teatru. Jos vedama pažinau ir jaukinausi savo naują kolektyvą. Tai buvo pirmas darbas, kai prieš spektaklį susirinko visa komanda – aktoriai, technikai, scenos montuotojai, grimootojos, aprenęjos – ir linkėjo vieni kitiems sėkmės. Po to buvo kiti spektakliai, bet tai, ką ši režisierė mums davė ir paliko, gyvuoja toliau.

Man pasisekė ateiti į teatrą tada, kai buvo stipriai akcentuojama, koks svarbus partneris, kai labai aiškiai matėme, kad šalia žmonės, su kuriais norime ir galime dirbti, su kuriais kartu kuriame teatro stebuklą. Tai ir yra namai. Žmonės, su kuriais siekiu bendro tikslo, yra namai. ►

Nuo ryto iki vakaro teatru gyvenanti aktorė S. Pinaitytė dega savo profesija ir tiki menu.

Domo Rimeikos nuotr.

Marija – A. Dudos-Gracz spektaklyje „Tarp Lenos kojų, arba „Švenčiausiosios Mergelės Marijos mirtis“ pagal Mikelandželą Karavadžą“ (rež. A. Duda-Gracz). Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

◀ Namuose turi jaustis saugiai. Čia jaučiuosi saugiai, aišku, ne visada patogiai, bet aktorius neturi jaustis per daug patogiai, tai – specialybės dalykai.

– **Iš to, kaip kalbate, spėju, kad nesate klaipeidietė?**

– Esu iš nedidelio kaimelio. Mokyklą

lankiau Jurbarke, o namai buvo už tilto per Nemuną – Kiduliuose.

– **Gal galite papasakoti, kaip susiklostė, kad atsidūrėte pajūryje?**

– Iš tiesų stojau mokytis aktorystės Vilniuje. Labai norėjau pakliūti į Valentino Masalskio kursą. Buvau girdėjusi, kad jis jį rinks, bet

paaikšėjo, kad nerenka. Vis tiek įstojau, bet nuvažiuavusi į Vilnių labai greitai supratau, kad tai visiškai ne mano vieta – nei miestas, nei studijos. Neturėjau labai aiškaus supratimo, kas yra teatras, bet tai, ką nujaučiau, nebuvo panašu į tai, ko mokėmės Vilniuje. Be to, man trukdė pati sostinė – tas betonmaišis su beprotišku eismu ir ritmu, atrodė, kad nespėju su ja. Dabar suprantu, kad buvau labai „žalia“, veikė ir tai, kad buvo labai staigus pokytis tarp miesto ir kaimo.

Po kurio laiko sužinojau, kad V. Masalskis renka kursą, bet Klaipėdoje. Priėmiau tai kaip ženklą. Dar mokydamasi mokykloje buvau mačiusi jo spektaklių, buvau keliuose jo pokalbiuose su žiūrovais ir atrodė, kad jo teatro tiesa ir suvokimas – teisingiausi.

Klaipėdoje iškart pritapau. Man taip patinka šio miesto erdvė. Klaipėdoje menininkams tobula dirva kurti – nėra skubėjimo, milžiniškos konkurencijos, galima sau leisti būti, mąstyti.

– **Kuo būtent taip traukė V. Masalskis?**

– Jis teikia didelę svarbą disciplinai ir komandai. Pasak V. Masalskio, žmogaus individualumas atsiskleidžia komandoje. Studijų metu pirmiausia dėmesys buvo sutelktas į komandinį darbą, kiekvieno sraigtelio svarbos suvokimą didesniame mechanizme. Tik po to ieškojome individualumo.

Man taip pat labai imponavo jam artima skurdžiojo teatro idėja, kai kurti galima iš

nieko. Gal dėl to man taip patinka lėlių teatras – buteliukas, pagaliukas, žibintuvėlis, ir prieš žiūrovų akis gimsta magiškas pasaulis.

Tai užkrečiama

– Ar dar prisimenate, kaip susidomėjote teatru, kas paskatino rinktis aktorius specialybę?

– Keista ta mano istorija. Mano pradinių klasių mokytojos Vilijos Levgardienės klasė buvo orientuota į teatrą, tad kasmet vaidindavome, kurdavome. Man tai labai patiko, bet, baigus pradines klases, baigėsi ir teatras. Po to lankiau muzikos mokyklą, šokau. Galvodama apie savo ateitį, mačiau save kaip gydytoją – gal būsiu odontologė, o gal chirurgė. Tėvai labai tuo džiaugėsi – daug uždirbsiu, gerai gyvensiu.

Paskui buvo toks nutikimas: dešimtoje ar vienuoliktoje klasėje pabėgau iš pamokos, o kaip tik į tą pamoką užsuko nauja mokytoja rinkti narių teatro būreliui. Draugė susirado mane ir pakvietė. Padvejojau, bet nuėjau, o nuėjusi pamačiau, kad susirinko tiek vaikų, jog daroma atranka. Turiu didžiulę atsiskaitymų baimę, tad labai blogai sekėsi, bet kažkaip praslydau. Tą būrelį formavusi režisierė Agnė Banytė vėliau tapo artima drauge, kažkada kalbėjomės apie tą atranką ir ji sakė, kad buvau paskutinė iš pakliuvusių – ant ribos. Bet sekėsi, dalyvavome konkursuose, buvo ir apdovanojimų, pradėjo kažkas viduje kirbėti, atrodė, kad

jei jau esu pastebima, tai gal kažką ir turiu. Po vienos iš repeticijų režisierė užklausė, ar nesvarstau studijuoti aktorystės, nes turbūt tikrai pavyktų įstoti. Buvo įpusėję mokslai vienuoliktoje klasėje, ir manyje staiga viskas persivertė – mečiau fiziką ir chemiją aukščiausiu lygiu, net ėjau pas direktorių dėl pamokų keitimo. Vasarą gavau pataisų, nes pusę metų nelankiau fizikos pamokų. Tėvams nieko nesakiau, vaikščiojau į pataisas, o melavau, kad einu į teatro būrelį. Viskas baigėsi gerai, išlaikiau egzaminus gerai pažymiais, bet jau buvau „užsikrėtusi“ teatru ir nebeįsivaizdavau savęs niekur kitur.

– Susitinkame kitą dieną po pirmos repetacijos pas D. Krymovą. Teatre beveik metus lauktas jo sugrįžimas antro spektaklio kūrimui. Kaip apibūdintumėte išpūdžius po pirmos darbo dienos?

– Galvoju, visi susirinksime ir tuomet režisierius kokią valandą kalbės, analizuos, pasakos, ką planuoja daryti. Bet jis atėjo, pasisveikino ir sako, kad galime pradėti repetuoti. Man akimirksniu prasidėjo vidinis drebuly, išmušė prakaitas – supratau, kad ta pradžia yra mano ir Dariaus Meškausko scena. Gerai, kad Digna Kulionytė pakėlė ranką, norėdama kažko paklausti. Kol režisierius jai atsakė, spėjau susikaupti.

Susitikimas su juo po pertraukos buvo jaudinantis – visi susiejome kaip šeima, apsimabinome. Keistas jausmas, atrodo, kad tiesiog toliau tęsiame darbą, kad nebuvo kažkokių didesnės pauzės, visi savi, visi vieni kitus pažįstame. Gal dėl to taip iškart nerėme į darbą. Jau procese jis pasakojo apie kiekvieną sceną, ką nori ja pasiekti. Matome, kaip D. Krymovas tiesiog netveria noru dirbti – jis turi viziją ir didžiulį troškimą ją įgyvendinti. ▶

Kapininių Sveikamarytė – A. Dudos-Gracz spektaklyje „Meilė“ (rež. A. Duda-Gracz).

Przemyslawo Jendroskos nuotr.

◀ Tai užkrečiama. Buvo labai intensyvu, po repeticijos išėjau verdančia galva, o iki „Fragmento“ rodymo tą vakarą buvo likusios vos trys valandos.

Atliepti kitą

– Gal jau galite šiek tiek nuštrichuoti, kokį personažą kuriate spektaklyje „Requiem“?

– Čia esu su vaikais susijusių sukrečiančią patirtį išgyvenusi mokytoja. Ji mėgina rasti tiesą, išaiškinti, kas nutiko. Spektaklyje susisies daug skirtingų tekstų, mokytojos

istorija paimta iš vienos Haruki Murakami romano „Kafka pakrantėje“ scenos.

Kol kas atrodo, kad man, kaip aktorei, aiškumo buvo daugiau „Fragmente“. Ten buvo visa pradžia be teksto, galėjau daug dirbti kūnu, veikti skatino scenografija, net rekvizitas – tai man artima. „Requiem“ visai kitas priėjimas, dar nesu turėjusi tiek teksto. Tai savotiškas išbandymas. Be to, dar tik ruošdamasi artėjančioms repeticijoms mintyse mačiau visai kitokį savo personažą, nei jį atvykęs pristatė režisierius. Jau suprantu, kad ta mokytoja – kritinė, nelabai stabilios psichikos asmenybė, iš šono žiūrint, joje sunku būtų išvelgti daug racionalumo, bet jos pasaulyje ir tame, kaip ji jį mato, aišku-

Gerda – „Sniego karalienėje“ pagal H. Ch. Anderseno pasaką (rež. P. Tamolė). Domo Rimeikos nuotr.

mo ir skaudžios realybės labai daug. Pati niekada nesu atsidūrusi tokioje būsenoje ar panašioje situacijoje. Dar tik repeticijų pradžia, tad tikrai neradau visų pateisinimų ir priežastingumo, bet jau matau, kad bus be galo įdomu su visu tuo dirbti.

– *Minute, kad jūsų personažo būseną pačiai visiškai nepažįstama. Gal galite pasidalyti, kaip sieksite ją rekonstruoti?*

– Spektaklio namų darbai kaip tik ir prasideda dabar – režisierius mums paklojo taisykles, pateikė fokusą. Teks dar labiau pasigilinti į tekstą, pasirinkti, kas svarbiausia. Laukia individualūs namų darbai – atkasti pačią mane įtikinančius personažo pateisinimus, to man reikia, kad užčiuopčiau tęstinumą tarp jo ir to, ką juo nori pasakyti režisierius.

Kadangi mokytojos patirtys nėra pažįstamos, tai reiškia, kad ją ne filtruosiu per save, o daugiau remsiuos kolegomis, mūsų personažų santykiais, veiksmo aplinkybėmis. Juk mes niekada nevaidiname savęs, o kitą, atliepiame kitą. Gali sugerti kiek nori teatrinės teorijos, bet scenoje stebuklą kuri būdamas su kitais.

Taip pat akivaizdu, kad naudosiu ir tai, ko išmokau pas A. Dudą-Grac – kaip kurti personažą, pajusti jo psichologiją. Kad veikė ją suprastų žiūrovai, geriausiai jį suprasti turiu aš pati.

Įdomi detalė: H. Murakami knygoje į spektaklį perkeliama vieta taip pat nėra labai aiški.

Labai pasitikiu režisieriumi, jei jis mato mane šiame vaidmenyje, tiki manimi – tuomet galiu jį sukurti.

Atsakomybės našta

– Nuo pat pirmojo režisieriaus D. Krymovo apsilankymo Klaipėdos dramos teatre, jis pirmiausia viešėjo su meistriškumo klasės pamokomis per „The ATRIUM“ festivalį, jo vardą lydėjo „žvaigždės“ šleifas. Kaip veikė žinojimas, kad teks dirbti su tokia teatro pasaulio įžymybe, kai buvote pakviesta vaidinti jo pirmame spektaklyje čia, „Fragmente“?

– Buvau beprotiškai laiminga, gavusi tokią galimybę. Žinojau, kad laukia didžiulis darbas, didelis vaidmuo ir didelė atsakomybė. Pirmiausia gąsdino būtent ji, kiek reikės nešti, bet kartu buvo įdomu.

Ruošiausi daug, išsitraukiau net visus studijų užrašus, skaičiau apie vaidmens horizontalę ir vertikale, dar visokių teorinių tekstų. Supratau, kad dirbsiu su genijumi, ir nenorėjau jo nuvilti.

– **Kuo išsiskiria darbas su D. Krymovu?**

Kaip jį apibūdintumėte?

– Jis labiausiai pedagogiškas iš visų režisierių, su kuriais teko dirbti Klaipėdos dramos teatre. Trumpai palyginsiu kelis: jei kalbame apie A. Dudą-Gracz – jį mus visus giliai įtraukė į vidinį pasaulį, jai labai svarbus ryšys, Michałas Borczuchas mokė radikaliai laisvo buvimo scenoje, o D. Krymovas, kaip sakiau, labai pedagogiškas – jis pateikia užduotį ir sudeda kelią iš pavyzdžių, ir tau labai lengva tuo keliu eiti.

– **Kiekvienas spektaklis savaip ypatingas, bet smalsu, kuris iš kol kas kurtų vaidmenų rezonuoja labiausiai, palietė giliausiai asmeniškai?**

– Šiuo metu labiausiai išskirčiau jau minėtąjį „Fragmentą“, jis iš manęs pareikalavo daugiausiai, ir tai kol kas sunkiausias mano vaidmuo. Labai ryškiai pamenu vieną repeticiją: dirbome prie itin intensyvios gaisro scenos ir po jos vos prakvėpavau, jaučiau, kad esu visa raudona. Pastebėjo net režisierius: „Samanta, ar tau viskas gerai?“ Supratau, kad turiu rasti, kaip save sudėlioti, spektaklis juk ne ta viena scena.

Iki šiol man reikia nemažai laiko, kad pasiroščiau „Fragmentui“, nenoriu su niekuo prieš jį ar po jo kalbėtis, kad galėčiau „įeiti“ į savo personažą, turiu atsiriboti, būti viena.

Mašina 01, Elektrina – „Robotų pasakose“ pagal S. Lemą (rež. K. Dworakowski's). Domo Rimeikos nuotr.

Žaidimas improvizuojant

– **Kaip apibrėžtumėte sau artimiausią vaidybos metodą – į ką labiau linkstate, kurdama vaidmenis: remiatės vaizduote ar stengiatės išgyventi, ieškote tikros patirties šaltinio?**

– Viskas priklauso nuo personažo svorio. Jei bus labai kritinis personažas – nelabai norėsiu jį nešti per save, tuomet ieškosiu kažkokių atjautos taškų, per kuriuos susisietume. Tarkime, Pauliaus Tamolės spektaklyje „Sniego karalienė“ yra mizan-scena, kur turiu kalbėtis su močiute, ten yra jos įrašas. Gana sunku scenoje bendrauti su įrašu, bet man padeda tai, kad įsivaizduoju,

jog bendrauju su savo močiute. Jos sveikata prasta ir visada dėl jos jaudinuosi, eidama į tą spektaklį galvoju, kad toje mizanscenoje pasiūsiu jai visas geras savo mintis. Jaučiate, net dabar, mums kalbantis, mano viduje kažkas atsirakina, balsas ima virpėti – aš galvoju apie ją. O štai „Fragmente“ tokių asmeninių atskaitos taškų negalėčiau ir nenorėčiau ieškoti. Per daug lengvabūdiškai psichologizuojant galima paslysti ir įkristi ten, kur nereikia.

Iš esmės teatras juk yra žaidimas, taigi bandau maksimaliai žaisti man patikėtomis aplinkybėmis, patikėti jomis, rasti pateisinimą tam, kas gal atrodo

nelogiška. Kartais sukuriame ryškiai su mumis rezonuojantį personažą, o kartais esame kaip indas, prisipildantis iš išorės. Kiekvienas režisierius turi savo taisykles, susitikę gauname jas ir žaidžiame. Kartais gana lengvai, o kartais reikia laiko joms perprasti.

– **Ar jums pačiai visada lengva patikėti režisieriais? Ką įvardytumėte kaip didesnius iššūkius?**

– Man atrodo, kad dar iki galo neperpratau improvizacijos meno. Su juo susidūrėme dirbdami su M. Borczuchu spektaklyje „Lost Lost Lost“. ►

◀ Jis iš mūsų prašė autentiško buvimo scenoje – racionaliai supratau, ko jam reikia, tik ne visada tai buvo lengva padaryti. Manau, kad šis spektaklis – tikrai tas atvejis, kai premjera nėra galutinis etapas, o tik proceso dalis.

Režisierius mums visiems davė didžiulę laisvę kurti, ieškoti, spektaklyje net mizanscenos gali šiek tiek skirtis, jis paliko galimybę, kad mūsų ieškojimai „Lost Lost Lost“ atvestų vis į kitą rezultatą.

Pamenu, kaip būdavo kartais sunku, jau lyg kažką sulipdome, režisierius sako, kad puiku, bet kai kitą kartą susitikę mėginame pakartoti – viską nubraukia ir prašo, kad darytume visai kitaip. Jau pačioje pabaigoje buvo toks momentas, kai prie mūsų prisijungė režisieriaus metodą puikiai žinantys aktoriai iš Lenkijos: scenoje kalbu ar mėginu kalbėti apie atvaizdų laikinumą, Rimantas Pelakauskas junginėja kažkokį la-

bai garsiai skambantį prietaisą, lenkė aktorė šalia manęs lyg ir vaidina paukštį – visiškas chaosas, juk taip nerepetavome, man vaidyba – pakartojimo menas. Tada manyje tarsi kažkas apsisvertė, pasidaviau tam, kas vyksta scenoje. Pradėjau pati eksperimentuoti su savo personažu, partneriais. Ir tada režisierius sako: „Taip, tai įvyko! Taip ir toliau.“

Dar tik pridursiu, kad „Lost Lost Lost“ nėra pasakojimas apie Joną Meką. Taip, personažai jo ieško, bet scenoje daugiau rekonstruojame tai, ką galima pavadinti mekišku buvimu. Tam norisi kviešti ir publiką, pabūti kartu su mumis mekiškai, arba bent visiems kartu paieškoti, kas tai yra ar galėtų būti.

Gali būti ir kitaip

– Ar gali būti, kad improvizuoti ir patikėti improvizacijos laisve trukdo iš įvairių mokslo įstaigų atsineštas tam tikras elgesio protokolas – tiksliai sekti nužymėtomis trajektorijomis, nenuklysti nuo jų?

– Yra tiesos. Čia reikia daug dirbti su savimi. Kaip aktorė turiu būti labai lanksti, turiu mokėti prisitaikyti ir priimti pačias

Tyrinėtoja Samanta, Scott Nr. 2. – J. Bednarczyk pjesėje „Lost Lost Lost“ (rež. M. Borczuchas).

Domo Rimeikos nuotr.

įvairiausias žaidimo taisykles. Turiu būti kaip lakmuso popierėlis.

Iš tiesų po mokslų buvo sunku priimti kažką naujo. Dėl to taip ir vertinu tai, kad šiame teatre per sąlyginai trumpą laiką gavau tokią galybę įvairių patirčių – su prantu, kad viską reikia paimti, mokytis, iš kiekvieno proceso išsinešu kažką visai naujo. Tai suteikia daug pasitikėjimo savimi. Šiaip esu „tiksluokė“, mėgstu aiškumą, tad šansas pamatyti, kiek yra įvairių požiūrių ir galimybių, – didelė dovana.

– Kiekvienas režisierius – savotiškas diktatorius. Ar lengva pereiti į skirtingas minties teritorijas – patikėti jomis? Ar nėra konfrontacijos tarp skirtingų tiesų ir taisyklių?

– Po studijų vyko procesas, panašus į patiriamą baigus mokyklą – bambagyslės nukirpimo etapas. Man tai vis pasikartoja.

Studijuodami ketverius metus mokėmės vienos tiesos, ja gyvenome, bet po to patyriau šoką – pamačiau, kad gali būti visiškai kitaip. Imi kvestionuoti viską, kuo tikėjai. Iš esmės V. Masalskio teatras man iki šiol yra teisingas: jo aktorinė mokykla, kokias technikas naudoja, kokius įrankius suteikia, pati disciplina, kurią jis išugdė, ir požiūris į darbą – visa tai išsinešiau ir branginu.

Bet štai atėjau į teatrą, į A. Dudos-Gracz pirmąsias dirbtuves ir pamačiau, kad gali būti visai kitaip, susipažinau su dešimtmečius teatre dirbančiais aktoriais – jie vėl visi su savo patirtimi.

Tikrai vyko vidinis virsmas, buvo net ir pykčio – kodėl iš karto nesusipažinome su visomis kitomis teatro kūrimo galimybėmis? Dabar galvoju, kad tai vis dėlto buvo geniali prieiga – išmokome tą vieną tiesą, bet ją išmokome tobulai, o ant jos ir šalia jos galime toliau krauti ir auginti patį įvairiausią patirčių bagažą.

Meluoti teisingai

– Klaipėdos dramos teatre pastaruosius kelerius metus kuriami spektakliai pasižymi gana plačiais formos ir turinio raiškos ieškojimais. Kaip pati priimate teatrą, kuris ne visada iš pirmo žvilgsnio aiškus, lengvai perprantamas?

– Tai labai priklauso nuo situacijos. Kuriant personažą yra dalykų, kuriuos reikia žinoti,

bet yra ir tai, ko personažas nežino, ir tai būtina procesui. Personažai patys bando suprasti, ieško. Tai irgi jų variklis. Man atrodo, kad ieškojimas, klausimų kėlimas yra tai, kas geriausia teatre. Tobula, jei po spektaklio žmonės išeina turėdami klausimų – tada mes kažką juose pasiekėme, pažadinome. Jei tiesiog duotume atsakymus, būtų tas pats, kaip žiūrėti televiziją, gražius judančius paveikslėlius, kur viskas už tave sukramtyta. Tikiu, kad teatras turi svarbesnę misiją.

Įdomu klausytis žiūrovų atsiliepimų. Pavyzdžiui, apie tą patį spektaklį vienas sakys, kad visiškai nieko nesuprato, o kitas, kad viskas, ką jis matė, yra apie jį. Tai labai įdomu.

– Užsiminėte, kad nors teatras jums yra namai, savo darbe neturite jaustis patogiai. Gal galite paaiškinti, su kuo susijęs tas nepatogumo jausmas?

– Tai sunku suartikuluoti. Norėjau pasakyti, kad nėra gerai, jei aktorius, eidamas į sceną, tiesiog atlieka rutininius veiksmus – žino, ką daryti, kur link viskas eina, ir jam lengva tai pakartoti, suvaidinti. Šiuo atveju nepatogumas yra aktyvi pastanga kaskart naujai būti savo personažo situacijoje, nes personažas juk nežino, kur link viskas eina, jis nežino, kas nutiks toliau. Tai yra Samanta žino, personažas – ne. Taigi labai svarbu kaskart išlaikyti tą jausmą. Scenoje viskas turi eiti iš vidaus į išorę, joje esu ne tam, kad parodyčiau, kaip dramatiškai moku verksti ar judėti. Scenoje savo gyvenimą gyvena personažas.

Pavyzdžiui, Konrado Dworakowski'o spektaklyje „Robotų pasakos“ daug judesio, ir jei man, kaip aktorei, pasidarytų nelabai svarbi per mane einanti istorija, būtų labai lengva viską atlikti paprasčiau, automatiškai – vizualiai net nelabai būtų matoma, bet jau nebeįdėčiau savęs.

Dar iš studijų laikų naudoju vieną psitikinimo savo buvimo scenoje būdą. Reikia įsivaizduoti, kad viduje turiu mažą mechanizmą su dviem lempuotėmis – žalia ir raudona. Per tą mechanizmą filtruoju savo vaidmenį, žiūriui, ar mano buvimas yra tiesa, ar melas. Suprantama, mes, aktoriai, visada meluojame, žaidžiame, bet galima meluoti teisingai, bandant žodžiais ir savo buvimu apimti „tikrovę“, galbūt meluojant ir bandant apgauti save, bet maksimaliai siekiant tokio įtaigumo, kad žiūrovai salėje visiškai patikėtų tuo, kas vyksta scenoje.

VIZITINĖ KORTELĖ

Aktorė Samanta Pinaitytė gimė 1995 m. gruodžio 23 d. Jurbarko.

2015–2019 m. studijavo vaidybą Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Klaipėdos fakultete, kurso vadovas – V. Masalskis. 2020 m. ten pat baigė dramos režisūros studijas, gavo magistro laipsnį. Nuo 2021 m. – Klaipėdos dramos teatro aktorė.

Vaidmenys Klaipėdos dramos teatre: Vestuvių svečias – G. Grajausko „Mergaitė, kurios bijojo dievas“ (rež. J. Vaitkus, 2018), Marija – A. Dudos-Gracz „Tarp Lenos kojų, arba „Švenčiausiosios Mergelės Marijos mirtis“ pagal Mikelandželą Karavadžą“ (rež. A. Duda-Gracz, 2021), Gerda – „Sniego karalienėje“ pagal H. Ch. Anderseno pasaką (rež. P. Tamolė, 2021), Mašina 01, Elektrina – „Robotų pasakose“ pagal S. Lemą (rež. K. Dworakowski's, 2022), Kapininių Sveikamarytė – A. Dudos-Gracz „Meilėje“ (rež. A. Duda-Gracz, 2022), Tyrinėtoja Samanta, Scott Nr. 2 – J. Bednarczyk „Lost Lost Lost“ (rež. M. Borczuchas, 2022), vaidina spektaklyje „Fragmentas“ A. Čechovo „Trijų seserų“ trečiojo veiksmo motyvais (rež. D. Krymovas, 2023).

Taip pat sukūrė 30 vaidmenų kituose teatruose ir 10 vaidmenų kine bei televizijoje.

Dialogas su žiūrovais

– Einant laikui, žmonės keičiasi, tai – natūralus procesas. Ar jis atsiliepia ir spektaklio pasauliui? Jei pažiūrėtumėte retrospektyviai – gal turite vaidmenų, kuriuose laikui bėgant būtų įvykę kažkokių vidinių poslinkių?

– Reikėtų kalbėti apie „Tarp Lenos kojų, arba „Švenčiausiosios Mergelės Marijos mirtis“ pagal Mikelandželą Karavadžą“, apie Marijos personažą. Tai ilgiausiai gyvuojantis mano vaidmuo šiame teatre ir jau jaučiu, kad, norėdama jo gyvybingumo, turiu ieškoti naujų jo aktyvavimo būdų. Spektaklyje yra mano monologas, ir tai, į ką remtis buvo pasiūlęs choreografas, jau nebeveikia.

Labai gerai, kad kai dirbome su A. Duda-Gracz, taip giliai išanalizavome savo personažus – tuo metu atrodė, kad apie Mariją ar Kapininių Sveikamarytę iš „Meilės“ galėčiau papasakoti daugiau nei apie save. ►

◀ Visas tas didelis bagažas labai nau-
dingas, kai prireikia susirasti kažką naujo
personažo gyvybingumui.

– **Kaip apibūdintumėte, kokį santykį turite
su auditorija, koks ryšys su įsivaizduoja-
mais žiūrovais?**

– Tik pradėjus dirbti teatre, einant į sceną
kartais apimdavo labai keistas jausmas – lyg
ruoščiausi kovai, nusiteikdavau prieš-
priešai. Vėliau, augant ir keičiantis man
pačiai, keitėsi ir tas nusiteikimas. Juk mes
einame į dialogą su žiūrovais, kartais net
tiesioginį, turime spektaklių, kur ieškome
žmonių akių, kreipiamės tiesiai į juos. Per
kai kuriuos spektaklius, pavyzdžiui, toks yra
„Meilė“, stovime tarp žiūrovų ir pasakojame
savo istoriją – tarp publikos ir mūsų nelieka
jokios distancijos, žiūrovai mato kiekvieną
pirštelio krustelėjimą. Arba „Fragmente“ –
einu tarp žmonių ir kaskart sulaukiu
galybės įvairių reakcijų: kažkas verkia, kaž-
kas bando nušluostyti mano pačios ašaras,
kažkas bando pasisodinti šalia ir nuraminti,
kažkas kviečia ant kelių. Tai – labai brangu.

Svarstau, kad tas keistas priešiškusmas
rasdavosi iš baimės dėl to, kaip mane ver-
tins, kaip priims, čia ta pati dar iš mokyklos
tebesivelkanti uodega.

Dabar suprantu, kad ryšys su žiūrovais
būtinai – gal spektaklis įpareigos mus
su jais kovoti, bet mūsų misija – ryšys,
įsitraukimas. To nedarome kažkaip
specialiai – tiesiog scenoje pradeda vykti
spektaklio gyvenimas, įsisuka jo me-

chanizmas, visa komanda atiduoda savo
energiją, sielą, mintis.

Dabar kalbame apie dalykus, kuriuos
labai aiškiai jaučiu, bet sunku įvardyti.
Kad mūsų personažai būtų gyvi, scenoje
apsinuoginame. Kaskart einu į spektaklį
pasiruošusi būti maksimaliai atvira, o kaip
pavyksta man, kaip pavyksta kolegoms,
pamatome iš žiūrovų reakcijos, iš kritikų
atsiliepimų.

Šokio energija

– **Jūsų profesinių įrankių dėžutėje svarbią
vietą užima šokis. Esate šokusi ir ne viena-
me šiuolaikinio šokio spektaklyje. Kaip jis
atsirado ir kodėl jus patraukė šokio kalba?**

– Taip, šokis man labai svarbus. Jį atradau
studijuodama. Viena iš mūsų dėstytojų
buvo Aušra Krasauskaitė – šokėja, cho-
reografė. Bendravimas su ja man padarė
didžiulę įtaką, jos dėka susipažinau su Šeiko
šokio teatru ir šiuolaikiniu šokiu, Klaipėdos
valstybiniu muzikiniu teatru ir klasikiniu
šokiu – labai imponavo jame slypinti disci-
plina. A. Krasauskaitė padėjo suprasti, kiek
daug galima pasakyti kūnu, juo išreikšti
emocijas, vidinį pasaulį – iškart buvo
akivaizdu, kad tai pravers ir aktorystėje. Ge-
bėjimas valdyti kūną neįtikėtinai išlaisvina
scenoje. Štai ir dabar, pažiūrėkite, kiek daug
gestikuliuoju kalbėdama, tai nesąmoninga,

bet taip jau yra, kalbėjimas ir judesys –
susiję. Bandant išreikšti mintį, kartais pirma
ateina judesys, lyg labiau tiesioginis jos
perdavimo būdas.

Yra tekę girdėti, kad jei personažas ne-
turi žodžių, tuomet jis neįdomus, o man –
priešingai. Atrodo, kad tuomet jį reikia
taip gerai išreikšti, rasti per savo kūną – tai
įdomu.

Geras pavyzdys – „Fragmento“ pradžioje
mano personažas nekalba, bet skamba kla-
sikinė muzika... Kai ieškojome, kaip atlik-
ti tą sceną, muzika padiktavo, ko reikia –
pradėjau lankstyti pėdas kaip per baletu
pamokas, ir tai labai tiko režisieriui.

– **Domitės įvairiomis šokio mokyklomis,
taip pat Rytų šalių tradicijomis. Ką randa-
te jose?**

– Mane stipriai įkvėpė Tadashi Suzuki filo-
sofija, raginanti vėl tapti socialiai aktyviais
ir savo šiuolaikiniuose kūnuose atrasti ir
pažadinti pirmą pradę gyvūninės kilmės
energiją. Ypač įstrigo jo aktorių ruošimo
metodas, kuriame labiausiai pabrėžiama
apatinė kūno dalis – pėdos. Per pėdų sąlytį
su žeme siekiama pasiekti didesnę visų fizi-
nių funkcijų įsisąmoninimą. Pėdų darbas,
jų padėtis gali lemti ne tik rankų judesius,
net aktorius balso stiprumą. Kiekviename
judesyje slypi didžiulė energija. Net šylu
kalbėdama. Pėdose juk slypi tiek svarbių
taškų.

Praėjusį pavasarį svečiai iš Taivano festi-
valyje rengė savo dirbtuves „Dvasinio kūno

Scenos iš spektaklio „Fragmentas“ A. Čechovo „Trijų seserų“ trečiojo veiksmo motyvais (rež. D. Krymovas).

paieškos“, buvau jose – didelis dėmesys kūnui. Atrodo, mes teatre taip pat kažką panašaus darome, ieškome ryšio su kūnu, vidinės energijos aktyvavimo, bet pas juos ryšys su gelme, tikėjimas teatro rituališku – mu yra visa ko pamatas, jie nuo to atsispiria savo kūryboje. Galbūt ne visi principai tiktų man, bet tas energinis gyvybingumas labai imponuoja.

Teatras gali padėti

– Dar viena sritis, kuriai atiduodate nemažai savęs, – darbas su vaikais. Kuo patraukė pedagoginis darbas? Kuo jis svarbus jums?

– Tai atsirado kaip atsitikinumas – reikėjo darbo, bet nenorėjau nutolti nuo aktorystės, tad tapau mokytoja teatro studijoje. Bet pradėjusi dirbti labai greitai pajutau, kad tai man tinka ir patinka. Tarp mūsų su vaikais vyksta mainai, jie ima iš manęs, o aš iš jų. Būdama su vaikais mokausi žaidimo, kaip išsaugoti savo vidinį vaiką. Svarbiausias mano tikslas, kad mano mokiniai jaustųsi saugiai, kad jiems būtų linksma, kad užsiėmimų metu jie būtų atsipalaidavę, kad puoselėtų ir augintų savo fantazijos pasaulį. Nuolat jiems kartoju – neskubėkite suaugti, dabar geriausias jūsų laikas. Noriu, kad vaikai maksimaliai pasimėgautų savo vaikyste,

juk tai taip beprotiškai svarbu – fantazija, vaizduotė gyvenime neįtikėtinai praverčia. Teatre vaikai taip pat geriau susipažįsta su emocijomis, mokosi atpažinti jas. Turiu draugę psichologę, ji kartais būtent dėl to nukreipia vaikus į teatrą.

– Nuo kovo kartu su savo vyru ir kolega aktoriumi Karoliu Maiskiu teatre pradėsite vesti jūsų pačių inicijuotą teatro studiją paaugliams. Atrodo, kad stereotipiškai žiūrint – jie sunkiausia auditorija?

– Man atrodo, kad tai bus labai įdomi grupė. Jaunesni vaikai tavimi tikės vien dėl to, kad tu, suaugęs žmogus, kažką jiems sakai, o paaugliai jau kitokie. Jie kvestionuos, kels klausimus.

Paauglystės laikotarpis yra tas metas, kai nelabai pasitiki kitais, net savimi. Kiek pamenu save, tuo etapu man atrodė, kad visas pasaulis yra prieš mane, sunku rasti, kuo pasitikėti, kam išsikalbėti. Man tikrai labai padėjo teatras, jo mokytoja, režisierė A. Banytė. Ir net jei gyvenime nebūčiau pasirinkusi aktorystės kelio, visos tos patirtys neįtikėtinai padėjo augti, rasti save.

– Kartu su Karoliu esate scenoje, namuose – kaip sekasi derinti profesinį ir asmeninį gyvenimą?

– Karolis yra vienas svarbiausių žmonių mano gyvenime. Radome vienas kitą studijuodami ir susituokėme dar tebestudijuodami. Mūsų gyvenimas nuo pat

buvimo kartu pradžios buvo neatpainiojamai susijęs su teatru. Vienu metu buvo laikas, kai pykomės, kirtosi nuomonės, nesutarėme – yra buvę, kad metu pjesę į šalį ir sakau, kad gyvenime kartu nebedirbsiu. Bet kažkuriuo metu įvyko lūžis, ir dabar manau, kad galimybė dirbti kartu yra didžiulis privalumas. Repeticijose turiu sau artimiausią žmogų, grįžusi namo taip pat su juo galiu kalbėtis, tartis, analizuoti medžiagą.

Tobula, jei po spektaklio žmonės išeina turėdami klausimų – tada mes kažką juose pasiekėme, pažadinome.

– Nešatės namo darbą?

– Taip, mūsų gyvenimas iki pat miego – teatras. Atrodo, kad gyvename teatru. Dar turime tokią prabangą – šeimoje nėra vaikų. Be to, esame labai užsidegę darbu, ieškome, kaip padėti vienas kitam, kaip patarti. Aišku, kad kartais nuomonės išsiskiria, bet abu manome, kad didžiulė prabanga ne tik kartu kurti santykius, bet ir kartu dirbti, kurti teatrą. Tai atneša didelę laimę, namų jausmą.

Teatro liga užsikrėčiau labai seniai. Nežinau, kas šiuo metu gali būti svarbiau už teatrą.

Domo Rimeikos nuotr.

Spektaklis „Metamorfozė“ iš Vilniaus atkeliaus į K

Vieno ryškiausių Europos teatro kūrėjų, režisieriaus, tekstų autoriaus, kritikų dažnai vadina- mo „teatro provokatoriumi“ Oliverio Frljičiaus spektaklis pagal garsųjį Franzo Kafkos kūrinį „Metamorfozė“ bus parodytas Klaipėdoje. Kovo 20-ąją, pasitinkant Tarptautinę teatro dieną, Klaipėdos ir Vakarų Lietuvos teatro gerbėjai laukiami Klaipėdos žvejų rūmuose, kur turės galimybę susitikti su F. Kafkos kūrinį įkūnijusia Lietuvos nacionalinio dramos teatro trupe.

Šeimos kontekste

Anot režisieriaus, „Metamorfozėje“ pasakojama apie prekeivį, kuris vieną rytą atsibudęs suprato pavirtęs didžiuliu vabalu. Kaip būdinga F. Kafkai, autorius sąmonin- gai šio virsmo neanalizuoja per priešasčių ir pasekmių grandinę, kuri leistų geriau

suprasti pagrindinio veikėjo transfor- maciją. Jis tiesiog patalpina pasakojimą į daugeliui atpažįstamą šeimos kontekstą ir tyrinėja, kaip ši transformacija – tiesiogine ir perkeltine šio žodžio prasme – paveikia jos narius.

Spektaklyje vaidina Rasa Samuolytė, Ri- mantė Valiukaitė, Gediminas Rimeika, Aistė

Zabotkaitė, Algirdas Gradauskas, Kęstutis Cicėnas, Marius Repšys, Rytis Saladžius, Augustė Šimulynaitė, Vaidilė Juozaitytė. Scenografiją ir vaizdo projekcijas sukūrė režisieriaus kūrybinis bendražygis Igoris Pauška (Kroatija), kostiumų dailininkė – Morta Nakaitė, šviesos dailininkas – Dai- nius Urbonis.

Scenos iš Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklio „Metamorfozė“ (rež. O. Frljičius, 2023).

ozė“ Klaipėdą

„Metamorfozės“ aktorių sudėtyje, jų atliekamose scenose – labai daug švamos. Nesvarbu, ar atliekama fizinė scena ar daugiau vaidybinė – susiklausymas, tarpusavio tikslumas ir nugludintas ritmas yra didelė šio spektaklio vertybė. Tokio aktorių tarpusavio buvimo scenoje, ypač kai vienu metu veikia 10 skirtingų asmenybių, nepavyksta pamatyti kasdien, – rašė Vytautas Lukaševičius internetiniame portale *15min.lt* („LNDT spektaklio „Metamorfozė“ recenzija: keistis nebūtina prisitaikyti“). – Nepaisant to, kad „Metamorfozėje“ stipriai išreikštas kolektyvinis veiksmas, režisierius spektaklyje išskleidžia ir labai individualizuotus pavienius aktorinius momentus. ►

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

◀ Kartu O. Frličius visai trupei sumaniai paskirsto viso spektaklio emocinį krūvį, kurį vaidinantieji pasidalija kaip komanda.“

Prigimties aspektai

Spektaklio kūrėjai telkiasi į empatiją ir nužmogėjimą – kaip du žmogiškosios prigimties aspektus. Pačioje F. Kafkos kūrybos šerdyje visuomet galima užčiuopti nagrinėjamas skirtingas nužmoginimo formas. Istorija apie vabzdžiu pavirtusį Gregorą Zamzą kelia klausimą apie tai, kokios yra mūsų atjautos Kitam ribos: kaip mes tapatinamės su Kitu, kaip jį konstruojame, ar sugebame priimti Kitą savu, ar norime jį atskirti. Šio spektaklio ašis, aplink kurią sukasi visos kitos kafiškosios nūdienos temos, – sudėtingas ryšys tarp dviejų skirtingų politinių (plačiau to žodžio prasme) mechanizmų: empatiško susitapatinimo iš vienos pusės ir nužmoginimo – iš kitos.

„Šiuo spektakliu neturėjau tikslo perpasakoti F. Kafkos kūrinį. Šiaip ar taip, teatras niekada neatstoja skaitymo, nors gana dažnai pats sau šį vaidmenį priskiria. Bandžiau patyrinėti šio F. Kafkos kūrinio, kaip rakto į mūsų laikmečio dvasią, trapumą ir daugiasluoksniskumą. Aišku, galima būtų klausti, „koks tas mūsų laikas?“ ar dar geriau – „kuri laikas yra mūsų?“, o gal tiesiog – „ar mūsų laikas dar nesibaigė?“. Bet kuriuo atveju visuomet esu linkęs rinktis sulūžusį raktą, o ne atviras duris. Spektaklio kūrimo metu norėjau patyrinėti patį nužmoginimo reiškinių, regis, neatsiejamą nuo žmogaus prigimties. Kad įtvirtintumėme save esant žmonėmis, kitus paskelbiame ne žmonėmis, įskaitant net ir kai kuriuos savo rūšies atstovus. Spektaklyje neatsakojame siužeto, teatras mums veikia kaip didinamasis stiklas, leidžiantis priartinti skirtingus F. Kafkos kūrinio besiskleidžiančius nužmoginimo politikos aspektus ir už to slypinčias individualias ir kolektyvines tapatybes“, – teigė O. Frličius.

Ryškus kūrėjas

„Šis pastatymas gausus nuorodų, apnuogintų visuomenės stigmų ir šiuolaikinių problemų, o metamorfozė tampa kaip išėjimas ir praieikimas. Akivaizdu, kad O. Frličius geba ne tik aktualizuoti senesnius kūrinius, bet ir

tinkamai juos įkrauti, įelektrinti šiandienos žiūrovams, – pastebėjo „Metamorfozės“ recenzentas V. Lukaševičius, kartu pabrėždamas: – Svarbu tai, kad savo spektaklyje režisierius ir visi iki vieno aktoriai geba būti ne tik ironiški, bet ir pažeidžiami, skaudūs, nebijo ne tik parodyti visuomenės skaudulių, bet ir juos perlieti per save, užacentuoti tiek vaidyba, tiek tylos pauzėmis ar judesiu. F. Kafkos „Metamorfozėje“, ją skaitant, gali pasimatyti daug tamsos, liūdesio, neišvengiamybės jausmo. Režisierius tai užfiksuoja ir perteikia, bet tarp eilučių yra vietos daugiau nei vienai interpretacijai, todėl iš šio kūrinio – tiek rašytinio, tiek pateikto spektaklio pavidalu – galime ir turime pasiimti tiek, kiek patys esame pajėgus išsinešti.“

Spektaklio kūrėjai telkiasi į empatiją ir nužmogėjimą – kaip du žmogiškosios prigimties aspektus.

O. Frlijičius (gim. 1976 m.) – vienas ryškiausių Europos teatro kūrėjų, režisierius, aktorius, tekstų autorius ir teoretikas. Gimė Bosnijoje ir Hercegovinoje, gyvena Kroatijoje, kur mokėsi filosofijos, religijotyros ir režisūros. Kuria įvairiuose Europos teatruose, jo kūriniai pelnė jam kelis apdovanojimus ir kvietimus į tarptautinius festivalius, įskaitant Wiener Festwochen prizą už 2010 m. spektaklį „Mrzim istinu!“ („Aš nekenčiu tiesos!“) ir Heidelberger Stückemarkt apdovanojimą už spektaklį „Black Box Schule“. 2014–2016 m. jis ėjo Kroatijos nacionalinio teatro Rijekoje meno vadovo pareigas. 2016 m. pradžioje paskelbė, kad atsistatydina, protestuodamas prieš Kroatijos kultūros politiką. Nuo 2022 m. yra vienas iš Berlyno teatro GORKI meno vadovų. Scenoje jis paprastai kelia sudėtingus ir visuomenei nepatogius klausimus, aštriai pasisako socialinėmis temomis, kūryboje dažniausiai reaguoja į aktualias nūdienos problemas ir situacijas. Ne vienas jo spektaklis yra sukėlęs nemažą atgarsį visuomenėje, antai kaimyninėje Lenkijoje ryškiai ir skandalingu įvykiu tapo 2013 m. Krokuvos senajame teatre atšauktas jo spektaklis apie antisemitizmą Lenkijoje, ypatingo dėmesio sulaukė 2017 m. Varšuvos Powszechny teatre pastatytas spektaklis „Prakeiksmas“.

„Durų“ inf.

Vasara ateis

Nuo vasario 15 d. iki kovo 23 d. Lietuvos dailininkų sąjungos (LDS) Klaipėdos skyriaus Klaipėdos skyriaus Klaipėdos galerijoje (Bažnyčių g. 6) veikia dailininkės Liudos Liaudanskaitės personalinė paroda „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“ (kuratorė Danguolė Ruškienė). Parodoje – autorei būdinga akvarelės technika sukurti darbai iš serijos „Pievoje“ (2022–2024), videokūrinys ir instaliacija. Dalis parodos akvarelių jau buvo pristatytos tarptautinėje šiuolaikinio meno mugėje „ArtVilnius’22“ kartu su Daniaus Drulio instaliacija „Perdegimas“ (2022).

Danguolė RUŠKIENĖ

Būti gamtos dalimi

Klaipėdos krašto menininkų ekspozicija, originaliai vizualizavusi nūdienės aktualijas, anuomet sulaukė didžiulio dėmesio. Šiandieninė L. Liaudanskaitės paroda – natūrali tąsa vykusių procesų, į kuriuos organiškai įsiliejo videokūrinys ir L. Liaudanskaitės instaliacija „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“ (2024, operatorius ir montažo

režisierius – Justas Miceika, aktorė Laura Geraščenko). Parodos atidarymo metu vykusio performanso dokumentacija – dar viena dedamoji, prisidedanti prie sklandaus autorės pasakojimo. Nuotaikų, emocijų skalė čia gana plati – nuo šviesios iki tamsios, nuo taikos iki karo, nuo gimimo iki mirties. Tačiau, kaip ir anksčiau, autorė akcentuoja tikėjimą, be kurio neįmanoma (iš)likti. Parodą organizavo LDS Klaipėdos skyrius.

Ramybė, neturinti nei pradžios, nei pabaigos. Neapėriama, todėl iki galo nesuvokiama. Tai – jausmas, kurio tiesiog reikia. Kaip oro, kad galėtum atsibusti po tuo pačiu gyvybe alsuojančiu dangumi. Kad jaustumėi

ne tik savo kūną, bet ir samanų purumą po pėda, girdėtum paukštį, užuostum žolę, matytum vėją. Kad (at)pažintum pasaulį.

L. Liaudanskaitės akvarelės „Pievoje“ nukelia būtent į tą nuo nerimo ir įtampos, rūpesčių ir skubos apvalytą lauką, kuriame dar egzistuoja abipusis ryšys su gamta. Kur džiaugsmas, meilė, tikėjimas ir viltis ne tik gali būti, bet ir yra svarbiausi. O primityvumas, naivumas praranda bet kokias negatyvias konotacijas. Čia ne tik regimos, bet ir tariamos sąvokos grįžta prie pirminių prasmų, nepaveiktų nei laiko, nei kontekstų. Todėl vaizdai suskamba lygiai taip pat skaidriai, kaip ir žodžiai. ►

L. Liudanskaitė. Iš ciklo „Pievoje“ / „In the Meadow“. 2022–2024 m. Šlapia akvarelė, popierius.

Ingridos Mockutės-Pocienės nuotr.

L. Liaudanskaitė. Fragmentai iš videokūrinio „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“. 2024 m. Operatorius ir montažo režisierius – J. Miceika, aktorė – L. Geraščenko.

◀ Pagaliau – pilnatvė, kuriai rasti, atrodo, reikia tiek nedaug, tik santarvės su savi mi ir aplinkiniu pasauliu. Norėti tiek, kiek gali turėti, o turėti tiek, kiek norisi. Autorės pieva išlaisvina ir kartu uždaro. Būti gamtos dalimi čia nėra nei pareiga, nei privilegija, tai – esmės suvokimas.

Pažeidžiamas pasaulis

Net ir nedideli nuotaikų svyravimai, atsirandantys atsitiktinai išsklydus iš laukinės pievos į pramintą taką ar pakelę ir atpažįs-

tant žmogaus veiklos ženklus, ilgam nesutrikdo ramybės. Gal tik akimirką šmėsteli nerimas, nuvedantis iki apmąstymų apie vis didėjantį civilizacijos poveikį gamtai. Panašu, kad autorė pasakojimą dėlioja, kaip ir lieja akvarele, atskirais sluoksniais. Priartėjusi prie laukinės pievos pirmapradiškumo, ji tarsi nejučia nubrėžia šiandienio gyvenimo kontūrą, kuris tai stipriau, tai silpniau ima trikyti natūralų gamtos būvį. O ant viso to užlieja švelnią susirūpinimo ir globos emociją, viltį, kad net neigiamus pokyčius dar bus įmanoma ištaisyti.

L. Liaudanskaitės naudojama šlapios akvarelės technika reikalauja itin didelio meistris-

Vasara juk vis tiek ateis.
Ir tada šviesa pasiliks.
Akivaizdu, kad savo tikėjimu L. Liaudanskaitė pajėgi užkrėsti ir kitus.

kumo. Ir tai puikiai dera su jos tema. Kaip autorės mintys liejami vaizdai koreguojami naujai išryškėjančių aplinkybių, savotiškų užklojimų, kuriuos prognozuoti galima, bet prognozės nebūtinai bus teisingos.

L. Liaudanskaitėi svarbus ne tik akvarele liejamas vaizdas. Jos kūryboje lygiai toks pat reikšmingas ir kūrinių medžiagiškumas – gana didelio formato sunkaus popieriaus lakštai, kurie, prieštaraujant neįprastam jų svoriui, erdvėje pakimba veik laisvai. Tokie sprendimai harmoningo santykio su gamta pojūtį išveda už kūrinių ribų. Taip darniai sujungiami vidiniai ir išoriniai dėmenys ir pateikiama vientisa istorijos formuluotė. Akivaizdu, kad autorė geba valdyti tiek turinį, tiek formą. Atrodo, kad stebėjimas čia dvikryptis: iš išorės į vidų ir iš vidaus į išorę. Atpažįstamas cikliškumas, kurio paneigti visai nesinori.

Tačiau kruopščiai lipdytas pasaulis vis labiau pradeda klibėti artinantis prie L. Liaudanskaitės instaliacijos ir videokūrinio „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“. Lig tol neginčytinas laisvės ir lygybės teiginys virsta klausimu, o krištolinės

šviesos pripildyta erdvė ima blaustis. Ir tada paaiškėja, kad idealus pasaulis turi didžiulį trūkumą. Jis pažeidžiamas. Kaip ir prieš tai, kalbama apie natūralią prigimtį, bet visa tai jau trikdoma smurto, prievartos ir baimės. Pievą keičia sniegas, šilumą – šaltis. Autorė į tai veda palaiptiui, naudodama lengvai atpažįstamą grožio ir trapumo simbolį – suknelę. Vienodai trokštamą mažų mergaičių, jaunų merginų ir brandžių moterų. Tik ar visoms joms suknelė bus pasiūta? Žydėjimas priešpriešinamas žūčiai, meilė – brutaliai jėgai. Žmogaus sprendimų nulemta destrukcija skaudžiai skrodžia ne tik realybę, bet ir svajones ir luošina dabartį. Niekas negali pasakyti, kaip atrodo ateitis. Nežinomybė sekina, ir autorė to neslepia.

Svarstymų laukas

L. Liaudanskaitė kalba apie atsakomybes gamtai ir gyvybei. Apie pasirinkimus ne tik gyvenant, bet ir mirstant. Viduramžių žmogus galvojo apie gerą mirtį. Meldė Viešpatį apsaugoti jį nuo staigos ir netikėtos mirties, nes jam reikėjo laiko pasiruošti. Ar turėsime laiko pasiruošti mes? Mirties sąvoka šioje parodoje reiškia žūtį – gyvybės nutraukimą žiauria jėga karo lauke, kuris galbūt visai neseniai dar buvo pieva. Žmogus visada renkasi, sąmoningai ar nesąmoningai, apgalvotai ar lengvabūdiškai, kenkdamas ar padėdamas sau ir kitiems. Net ir nieko nesirinkdamas, jis renkasi... nieko nepasirinkti.

Paroda „Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti“ – svarstymų laukas, kuris nuveda prie (iš)likimo klausimo. Ir nors šįkart autorė žymiai praplečia savo kūrybinių raiškų arsenalą, jos tema nesikeičia. Ji ištikimai seka savo minčių vingius, pernelyg neakcentuodama nė vieno epizodo. Nuosekliai, ramiai, bet kryptingai. Vasara juk vis tiek ateis. Ir tada šviesa pasiliks. Akivaizdu, kad savo tikėjimu L. Liaudanskaitė pajėgi užkrėsti ir kitus.

L. Liaudanskaitė – akvarelistė, scenografė, kostiumų dailininkė. LDS Klaipėdos skyriaus ir Kretingos kūrėjų klubo „Pinx“ narė. Nuo 1992 m. dalyvauja jungtinėse parodose, surengė daugiau kaip 20 personalinių parodų Lietuvoje ir užsienyje. Dalyvauja vietiniuose ir tarptautiniuose pleneruose, simpoziumuose, projektuose. 2020 m. pelnė „Padėkos kaukės“ nominaciją už scenografiją spektakliui „Kalėdų giesmė“ (rež. Kamilė

L. Liaudanskaitė. Suknelė vasarai, arba Kaip gerai mirti. 2024 m. Instaliacijos fragmentas.

Justo Miceikos nuotr.

Kondrotaitė), 2018 m. – parodos „Vakarų vėjai 2018“ nominaciją „už taiklią istorinės minties refleksiją kūrinyje“, 2016 m. jai buvo įteikta „Padėkos kaukė“ už scenografiją spektakliui „Nojaus laivas“ (rež. Kamilė

Kondrotaitė). Gyvena ir kuria Kretingoje. Jos kūriniai saugomi Sakralinio meno muziejuje, Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje, Kretingos muziejuje, Ievos Simonaitytės memorialiniame muziejuje, privačiose kolekcijose.

S. Lysyy: svarbiausia – sukurti būseną

Naujojoje Klaipėdos galerijoje sausio 18 – vasario 13 d. veikė akvarelininko Sergiy Lysyy personalinė paroda „Laikas“. Savo kūrybą dailininkas šioje galerijoje pristatė jau trečiąjį kartą. Prieš porą metų didžiąją ekspozicijos dalį sudarė Vakarų Europos miestų vaizdai. O šiemetę parodą iš Ukrainos kilęs S. Lysyy dedikavo Klaipėdai – miestui, jį svetingai priėmusiam ir padėjusiam visa jėga atsiskleisti jo talentui. Pasak akvarelininko, parodos „Laikas“ tikslas – meno priemonėmis atskleisti Klaipėdos praeities grožį, primirštus miesto istorijos vaizdus, kartu ir įprasminti suvokimą, kad viskas kinta, nepriklausomai nuo mūsų, ir kiekvienas momentas yra nepakartojamas, paliekantis pėdsaką mūsų būtyje.

Irma STASIULIENĖ

Analizuodama dailininko kūrybą, dailėtyrininkė Kristina Jokubavičienė akcentavo jo sugebėjimą įvairiomis priemonėmis žiūrovams sukelti įspūdį: „S. Lysyy akvarelės visų pirma orientuojamos į emocinį pirmo įspūdžio efektą. Įspūdžio efektas apima bent kelis komponentus: tai bus ir greita, energinga liejimo maniera, lyg atsitiktinai, per skubėjimą spalviniame sluoksnyje likusios ir (ar) atsirandančios baltos prošvaistės, įvairiausi pieštuko pėdsakai. Tai ir sudėtinga, gausi šviesos ir spalvos atspindžių nuo įvairių objektų visuma, impresionistiškai melsvų šešėlių mirguliavimas ir atvirksčiai, grafiškai kietos laivo keteros, lyg peiliu riekiančios vandens paviršių, formos.“

Pačiam menininkui jo kūryboje esminis dalykas – sukurti būseną. Ją kuria pasitelkdamas daugybę elementų: šviesą, spalvas,

pastatus, laivus, vandenį, žmones. Tačiau svarbiausia – šviesa, taip žavinti jo kūrybos vertintojus. O kad vertinančių S. Lysyy akvareles žmonių yra daugybė, liudijo minia, susirinkusi ir į parodos atidarymą, ir į vasario 3-iąją Naujojoje Klaipėdos galerijoje vykusią akvarelės liejimo demonstraciją. Šiuose renginiuose dailininkas nedaugžodžiavo, tik santūriai šypsojosi priimdamas sveikinimus. Tačiau susitikus pokalbio, jis atsiskleidė kaip labai atviras ir nuoširdus pašnekovas, negalintis atsistebėti savo sėkme.

Laikas susimąstyti

– *Parodą pavadinate „Laikas“. O kas jums yra laikas?*

– Laikas man pirmiausia – šiandiena. O ji dabar – bloga, žiauri, nesuprantama. Ir paveikslus šiai parodai parinkau pagal šią temą.

Juose daug liūdesio, susikaupimo, nėra nieko linksmo – nei Eifelio bokšto, nei fontanų, nei kitokių nerūpestingo gyvenimo simbolių. Norėjau, kad žiūrovai susimąstytų apie dabartį. Tačiau tiesmukai kalbėti apie karą Ukrainoje nesinorėjo. Turiu paveikslų ir šia tema, jie dabar iškeliavo į Ukrainą... O „Laikas“ – nes dabar laikas pagalvoti, laikas padaryti pauzę.

– *Šią parodą dedikuojate Klaipėdai. Joje – ne tik šiandienio miesto, bet ir senojo Mėmelio vaizdai. Ką jums reiškia šis miestas?*

– Istoriniai Mėmelio paveiksliukai, nes juos labai mėgstu. Kompiuteryje turiu išsaugojęs galybę aplankų su miesto vaizdais. Renku juos, patinka aiškintis, kuri vieta užfiksuota. Kai tapau, galiu paimti kokias tris nuotraukas ir suklijuoti tuos vaizdus į vieną paveikslą – iš vienos nuotraukos paimti personažą, iš kitos – miestovaizdį, svarbu, kad tai būtų viena epocha. Man tai labai įdomu. Matau, kad ir žmonės jais labai domisi. Dažnai parodoje klausinėja: o kur tai yra ar buvo? ►

Akvarelininkas S. Lysy parodą „Laikas“ dedikavo jį svečingai priėmusiai ir jo talentui padėjusiai atsiskleisti Klaipėdai.

Tomo Šimulio nuotr.

Mėmelis / Klaipėda. Popierius, akvarelė, 45 X 65 cm.

Klaipėdos stogai. Popierius, akvarelė, 46 X 65 cm.

◀ Betgi aš – ne fotografas, galiu iškreiptai pavaizduoti ir net nepažinsite tos vietos Klaipėdoje (*juokiasi*).

– Per parodos atidarymą girdėjau, kad jaunystėje norėjote tapti istoriku?

– Po tarnybos armijoje turėjau du pasirinkimus: arba studijuoti istoriją, arba dailę. Dailė nugalėjo. Bet istorija iki šiol domiuosi.

– O kur randate istorinės medžiagos savo paveikslams?

– Šaltinių labai daug. Yra feisbuke kelios labai geros paskyros, ten tūkstančiai

nuotraukų, vien Klaipėdos vaizdų ten gal aštuoni šimtai. Arba „Google“ ieškau, turiu ir knygų. Medžiagos pilna, reikia tik paieškoti. Ant mano stalo – trys kompiuteriai, pilni nuotraukų.

Svarbiausia – būseną

– **Kaip renkatės kūrinių siužetus, objektus?**
– Tai ir yra svarbiausia – ką piešti. Dailininkas ne tik tas, kuris piešia. Nes piešia visi,

tačiau svarbu, ką vaizduoji, kaip tai pateiki žmonėms. Piešti fontanelius ar krūmelius prie upės man visiškai nepatinka. Mano paveiksluose visko daug, kai kas dėl to net kritikuoja. Bet aš toks esu. Man įdomu visokios geležėlės arba siužetai, savaitėmis sėdžiu juos kurdamas. Teko matyti, kaip lengvai piešia kiti dailininkai. Štai atvažiuo akvarelininkas iš Peru, 10–15 minučių – ir jau paveikslas. Kol vyko meistriško pamoka, jis šešis paveikslus „iškepė“. Ranka kišenėje, viens du, ir yra. Gražu, lengva, greitai, jam nereikia kankintis galvojant, ką ir kaip nupiešti. Bet aš kitaip kuriu. Galiu savaitę sėdėti prie fotografijų ir galvoti, kaip ir ką piešti. Man įdomiau savaip. Gimdau tuos siužetus. Nepradedu tapyti, kol vaizduotėje nepamatau viso paveikslą, kaip jis atrodys pabaigtas, kaip šviesa kris, kaip aš tai įgyvendinsiu. O būna ir taip, kad, atrodo, sugalvoju supersiužetą, pradedu piešti, o tada staiga suvokiu: nesąmonė, kam to reikia? Ir išmetu. Tada vėl iš naujo galvoju, ieškau, kuriu siužetą, kankinuosi, kol neaplinko mūza.

– Tik viename kitame jūsų paveiksle yra žmonių. Jie jums mažiau svarbūs už pagrindinius veikėjus – miestus ar industriinius peizažus?

– Ne objektai man svarbiausi. Socialiniuose tinkluose mano kūrybos vertintojai dažnai rašo: „Kokia šviesa!“ Man svarbiausia – būseną. Yra ten žmogus ar nėra, ne taip svarbu. Dėl kompozicijos galiu pastatyti kokį nors personažą pirmame plane ar tolygoje priabarstyti figūrėlių. Svarbiausia – sukurti būseną. O ją kurti padeda šviesa, kuria taip žavisi žiūrovai. Jungiu daug elementų: šviesą, spalvas, pastatus, laivus, vandenį, žmones, kad žiūrovai, matydami popieriaus lakštą, pasakytų: kokia šviesa! Noriu perduoti būseną: liūdną, niūrią, linksmą ar nostalgiką. Ją kuriu pasitelkęs šviesą, kontrastus, sutirštinimus, hiperbolizavimus. Tai man įdomu. O bus tame paveiksle valtis, žmogus ar pastatas – ne taip ir svarbu.

Laimingi atsitiktinumai

– **Skačiau labai įdomių jūsų gyvenimo istorijų, kad vietoj dailės studijų Ukrainoje pasukote visai kitais keliais ir tapyti pradė-**

jote beveik atsitiktinai. Gal galėtumėte papasakoti?

– Na, ne visai atsitiktinai. Pradėjau Odesoje studijuoti dailę dešimtojo dešimtmečio pradžioje, bet per kvailumą mečiau. Tais laikais prasidėjo visokie verslai, kūrėsi įvairios firmelės, ir draugai įkalbėjo mesti studijas. Patekau į Černihivą ir užsiėmėme verslu. Tuomet ir lioviausi piešti. Sugrįžau prie dailės tik 2012 m. Klaipėdoje. Aišku, šiek tiek piešdavau mažus paveikslėlius vietoj atvirukų, bet retai – vieną kitą per penkerius metus. Tačiau jčiau, kad kuo toliau, tuo labiau vilioja ši veikla. Užėjau į dailės reikmenų parduotuvę, pamačiau, kiek daug atsirado naujų įdomių priemonių. Į Klaipėdą atvažiavau dirbti uoste su ukrainiečių firma, užsiimančia mediena. Atsirado daugiau laisvo laiko, ir po truputėlį savaitgaliais pradėjau piešti savo taip mėgstamus laivus. Mano feisbuko paskyroje labai gerai matyti, ką aš tuo metu piešiau. ▶

„Meridianas“. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

Klaipėda. Popierius, akvarelė, 53 X 73 cm.

Mėmelis. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

Mėmelis. Popierius, akvarelė, 53 X 73 cm.

◀ – **O kaip surengėte pirmąją parodą?**
– Pirmoji mano paroda įvyko visiškai atsitiktinai. Biure buvau pasikabinęs kelis savo paveikslus – norėjau pasigirti prieš kolegas (*juokiasi*). Vienas iš tiekėjų juos pamatė ir paprašė leisti parodyti žinovams. Na, sakau, parodyk. Nelaikiau savęs rimtu dailininku ir net nesapnavau, kad galiu tokiu tapti. Jis kažkam parodė, ir prasidėjo! Sako: ar galėtum per du mėnesius nutapyti kokius dvidešimt tokių laivelių – mes tau surengsi-

me personalinę parodą. Taip ir įvyko. Po to ta paroda keliavo po skirtingas ekspozicines erdves: Rūtų galeriją, biblioteką, eksponuota Juodkrantėje.

– **Nuo tada ir prasidėjo jūsų kelionės po pasaulį? Kokia buvo pirmoji šalis?**

– Su akvarelėmis pakvietė į Italiją, po metų – į Prancūziją... Gaunu laišką, kad esu kviečiamas dalyvauti parodoje, atsiunčia dalyvių sąrašą, o ten – pasaulinio lygio

žvaigždės! Ir aš tarp jų... Paveikslų dar neturiu, o jie jau kviečia! Pagalvojau, kad tai kokia nors apgavystė (*juokiasi*). Bet nuvažiauvau, susipažinau su žmonėmis... Po to vėl Italija... Labai daug judėjimo buvo. Jaučiausi kaip vaikas saldinių parduotu-vėje (*juokiasi*). Nuo tada jau apvažiauvau pusę pasaulio. Prieš pandemiją per metus du kartus buvau Kinijoje, Indijoje, Čekijoje, Honkonge. Mano pasas per metus užsipildė. Ir visur kviečia, viską apmoka – tik atvažiuok! Šaunu! Ir tai, ką pamatau kelionėse, norisi nupiešti. Tačiau visko tiek daug, kad nutapyti ir šešių gyvenimų neužtektų.

– **Tikriausiai tose kelionėse patiriate ir nuotykių?**

– O, taip! Štai Pietų Prancūzijoje buvo toks nuotykis. Briude 20 dienų vyko paroda, dalyvavo 50 dailininkų, kiekvienas turėjo savo salę ir reikėjo joje sėdėti visas tas dienas. Per pietus išėjau į lauką, žiūriu: platano paunksmėje sėdi labai įdomus vyras su kaubojiška skrybėle, šalia jo – trys dideli šunys. Prisėlinau iš nugaros ir nufotografavau, jis net nematė. Ir pamiršau. Po poros metų vėl pakvietė į bienalę. Atradau tą nuotrauką, nupiešiau akvarelę ir nuvežiau į parodą. Vieną dieną buvome kažkur išvykę, grįžus prie manęs pripulė budėtoja: tavęs kažkoks vyras labai ieško! Na, galvoju, šakės! Gal ne ten automobilį pastačiau ar dar kas nors... Pasirodo, tas vyras su skrybėle buvo vietinis piemuo, jis atėjo į parodą ir paveiksle atpažino save ir šunis. „Taigi čia aš!“ – laimingas mane apsikabino. Nusivedė parodyti automobilyje paliktus augintinius, nusipirko paveikslą. Tokių smagių istorijų buvo daugybė.

Beprotiška sėkmė

– **Kaip manote, kur slypi jūsų sėkmės paslaptis?**

– Paslaptis – labai daug atkaklaus darbo. Ir dar – beprotiška sėkmė. Man labai labai sekasi – ir su žmonėmis, ir apskritai... Juk dailininkų – tūkstančiai, bet ne visiems taip pasiseka gyvenime. O man labai sekasi – mano paveikslai žmonėms patinka, juos perka. Ir su žmona Lina labai pasisekė. Kita sakytų: ar tai vyriška profesija – dailininkas, eitum geriau į uostą dirbti ar kitur pinigus

kalti, ko čia sėdi ir pieši. O man suteikta visiška laisvė! Turiu puikias sąlygas tapyti, niekas netrukdo. Maža to – visapusiškai palaiko. Tik dirbk. Aš ir dirbu, ariu. Kartais tai būna sunku net fiziškai. Atsistoji rytą aštuntą valandą ir iki vakaro aštuonių pieši neatsitraukdamas. Didelis popieriaus lapas, viskas varva, šlapia, negali pasitraukti. Atsitrauksi – įkvėpimas dings, užsikankinsi ir nebeskursi paveikslą. Įdomi būseną. Tik laimingi žmonės gali ją turėti – futbolininkai ar dailininkai (*juokiasi*). Anksčiau kompanijoje drovėjau prisipažinti, kad esu dailininkas. Dabar tai jau sakau su pasididžiavimu ir siūlau pasižiūrėti mano paveikslus. Tačiau kad tokia sėkmė ateitų, iki tol reikia daug ir sunkiai dirbti. Jei nedirbsi, nieko ir nebus. Kai kurie dailininkai skundžiasi, kad jų niekur nekviečia, kūrinių neperka, prašo patarimo, ką daryti. Dirbti reikia. Arti. Ir ateis sėkmė. Toks būtų mano atsakymas.

Noriu perduoti būseną: liūdną, niūrią, linksmą ar nostalgiką. Ją kuriu pasitelkęs šviesą, kontrastus, sutirštinimus, hiperbolizavimus.

– *O kodėl reikėtų gėdytis dailininko profesijos?*

– Nuo vaikystės mačiau niekinantį požiūrį į kuriančius žmones. Mano mama buvo poetė. Kaime ji labai išsiskyrė iš vietinių moterų – vaikščiojo su skėčiu, avėjo aukštakulnius kaip kokia paryžietė, rašė eiles. Vietiniai šaipėsi: kokia dar poezija, eik kiaulių šerti.

– *Tai štai iš ko paveldėjote kūrybiškumo geną! O kuo dirbo jūsų mama?*

– Įvairius darbus: ir bibliotekoje, ir buhalterijoje. Prieš tai – ir kiaulidėse, karvidėse. Bet pamatė, kad jos gražus raštas, ir pasiūlė „švaresnį“ darbą. Turėjo daugybę knygų, labai mėgo skaityti. Manau, kad 99 procentus kūrybiškumo genų paveldėjau būtent iš jos. Jei būčiau užaugęs, pavyzdžiui, dailininkų šeimoje Leningrade, kur šalia – dailės muziejai, akademijos, viskas būtų suprantama. O man viskas klostėsi kitaip. Ir mano tapyba kitokia – primityvesnė, paprastesnė, artimesnė liaudžiai.

Biržos tiltas. Popierius, akvarelė, 45 X 65 cm.

Klaipėda. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

Neatleidžia klaidų

– *Per parodos atidarymą žiūrovai diskutavo, kokia tai akvarelės technika – šlapia ar sausa. Kokia technika dirbate ir kuo ji ypatinga?*

– Dirbu mišria technika. Jei mano techniką vertintų dailės akademijos dėstytojas, iškart parašytų dvejetą (*juokiasi*). Tradiciškai liejant akvarelę, imamas

popieriaus lapas, sudrėkinamas iš abiejų pusių, vanduo varva, ir ant jo liejama akvarelė – lengvai, šlapiai, su ekspresija. Nutekėjo, ir viskas. Aš gi turiu viską kontroliuoti. Akvarelė neatleidžia klaidų, vienas netinkamas nutekėjimas – ir viskas, galima išmesti. Tapant aliejiniais dažais, dar galima ant viršaus užtepti kad ir šimtus kartų. O akvarele prie popieriaus prisiliesti gali tik kartą. Todėl reikia iš anksto labai apgalvoti ir susiplanuoti, apskaičiuoti kiekvieną žingsnį. ►

Mēmelis, Biržos tiltas. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

Nida. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

◀ Kai pradedu piešti, prieš mane būna 62 lėkštutės su atskiestomis dažų porcijomis ir vos ne numerius reikia susirašyti, kad nesusipainiotum atspalviuose. O technika – mišri, daug ką pats susigalvojau. To mokau ir savo meistriškumo kursuose. Jų esu surengęs daugiau nei šimtą visoje planetoje. Sugalvoju kelias idėjas, kurios palengvina procesą. Neturėjau mokytojo, viską perpratau pats. Ateidavau į parduotuvę ir prašydavau: „Duo-

kit ko nors.“ Niekas manęs nemokė: „Imk tą popierių, o ne kitą. Imk šitą teptuką, o to neliesk.“ Tai būtų pagreitinė kūrybos procesą penkeriais metais. Dabar savo atradimais dalinuosi meistriškumo pamokose. O man reikėjo pačiam viską patikrinti, išbandyti.

– **Kokie ryškiausi pokyčiai jūsų kūryboje metams bėgant? Ar esate produktyvus dailininkas?**

– Vis dar labai norisi dirbti, niekaip nepasisotinu akvarele. Turiu galybę idėjų, bet dirbu jau kitaip nei iš pradžių. Anksčiau kasdien nupiešdavau po akvarelę. Per metus – apie 300 didelių paveikslų. Įsivaizduojate?! Piešdavau viską iš eilės. Taip išlavinau ranką. Dabar dažniau pagalvoju: o kam to reikia? Ką noriu tu pasakyti? Kodėl noriu tai nupiešti? Svarbiausias klausimas – kam? Turiu viską apmąstyti, išieškoti. O gal nereikia žmonių užkrauti tokiais apmąstymais, gal reikia žiūrėti į viską paprasčiau? Kol kas mažiau taip. Kita vertus, rimtai tapau tik kelerius metus, tikiuosi dar kokius 20 metų tai daryti.

Parodų maratonai

– **Jūs ir pats organizuojate plenerus, meistriškumo pamokas, kviečiate menininkus iš užsienio. Kas juose dalyvauja? Ar ir šiemet vyks?**

– Kviečiu savo draugus dailininkus, o jų turiu visame pasaulyje. Dabar, žiemą, susitinkame retai, štai turi atvažiuoti draugas iš Lenkijos. Pateikėme paraišką plenerui Kuršių nerijoje, jei pavyks gauti finansavimą, vasarą į jį turėtų atvažiuoti pirmo ryškumo žvaigždės iš Švedijos, Italijos ir kitur. Žmona visu tuo rūpinasi, man administraciniai dalykai nelabai svarbūs, tik leiskite piešti (*juokiasi*). O jai visa tai įdomu, kartu su manimi keliauja, pažįsta visus tuos dailininkus. Viską darome kartu, ir mums tai patinka.

– **O kokios artimiausios kelionės laukia?**

– Dabar turiu tiek daug kvietimų, kad nėra laiko nė atsikvėpti. Jau metus kviečia atvykti su personaline paroda į Pietų Korėją, ką tik gavau kvietimą iš Italijos dalyvauti kasmetėje parodoje „Lacquarello sulle vie del Grand tour“ („Akvarelė Didžiojo turo maršrutais“). Kiekvienais metais gegužės pabaigoje į Romą suvažiuoja geriausi pasaulio akvarelininkai. Šiemet ten dalyvausiu šeštą kartą. Pernai mano paveikslas buvo išspausdintas ant katalogo viršelio. Labai didelė garbė! Šių metų parodai reikia skubiai sukurti penkis paveikslus.

– **Kokius kūrinius vežate į parodas užsienyje?**

– Stengiuosi vaizduoti jų kraštus – turiu jų nusifotografavęs ankstesnių kelionių metu. Gal ir paveikslų su lietuviškais vaizdais

VIZITINĖ KORTELĖ

Serгий Lysyy gimė 1971 m. Odesos apskrityje, Ukrainoje.

Studijavo Ukrainos pedagogikos instituto Dailės fakultete.

Nuo 2012 m. gyvena ir kuria Klaipėdoje, Lietuvoje.

Nuo 2014 m. pradėjo aktyviai dalyvauti parodose Lietuvoje ir užsienyje – Kinijoje, Honkonge, Indijoje, Švedijoje, Italijoje, Meksikoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Ukrainoje.

Surengė 11 personalinių parodų Lietuvoje, 2021 m. gruodį personalinė paroda „Lietuva mano akimis“ vyko LR Seime.

Dalyvavo tarptautiniuose pleneruose Prancūzijoje (Rochemaure), Italijoje (Monza, Fraskati), Indijoje (Ranchi), Kinijoje, Švedijoje (Karlskrona, Karlstadas), Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Armėnijoje.

2015 m. Turkijoje, Bornova mieste, tapo „Top-20“ prizinininku.

2017 m. tarptautiniame konkurse „Aburawash Prize“ (Egiptas) laimėjo pirmąją vietą.

2018 m. – tarptautinio konkurso „Best of Landscape – GAWA International watercolor“ (Prancūzija) prizinininkas.

2019 m. – tarptautinės parodos Meksikoje pirmosios vietos laimėtojas.

2020 m. – tarptautinės parodos SDWS (San Diego Watercolor Society's 40th International Exhibition, Kalifornija, JAV) prizinininkas.

2021 m. dalyvavo parodoje NWS (National watercolor society) Karališkojo instituto galerijoje ir Karališkosios jūrų menininkų draugijos metinėje parodoje (Londonas, Didžioji Britanija).

2021 m. priimtas asocijuotu nariu į NWS (National Watercolor Society) – JAV akvarelininkų draugiją.

Tarptautinės akvarelės akademijos (International Watercolor Academy, Italija) narys.

Nuo 2015 m. – Fabriano festivalio Italijoje atstovas Lietuvoje.

Tarptautinės akvarelės organizacijos IWS narys, IWS Lietuva atstovas.

Aktyviai populiarina akvarelės liejimo techniką Lietuvoje ir užsienyje, organizuoja akvarelės liejimo meistriškumo demonstracijas ir pamokas visame pasaulyje.

nuvešiu. Jie ten mėgsta, nes vietos vaizdus ir vietiniai dailininkai piešia. Parodose mes keičiamės darbais, namuose visos sienos nukabinėtos paveikslais su kitų kraštų vaizdais. Ten – ir Indija, ir Ispanija, ir Italija. Man labai įdomu, kaip jie piešia savo kraštą, manau, kad ir jiems įdomu tokiu būdu pamatyti Klaipėdą, Vilnių ar Kuršių neriją. Bet

Odesa. Popierius, akvarelė, 55 X 75 cm.

Tėvelis. Popierius, akvarelė, 53 X 73 cm.

ne mažiau įdomu ir kaip, pavyzdžiui, indas piešia Klaipėdą, žvilgsnis į miestą atvykėlio akimis.

Neįsivaizduojamas blogis

– *Minėjote, kad savo darbus išsiuntėte į Ukrainą. Jie ten dalyvaus parodoje?*

– Ne, tai ne paroda. Tiesiog surinkau visus paveikslus ukrainietiška tema ir išsiunčiau, kad parduotų, o už gautus pinigus nupirktų snajperiuo taikyklę. Padėdau kuo galiu. Kai čia uždirbu daug pinigų, siunčiu juos. O šiuo atveju išsiunčiau paveikslus.

– *Ar Ukrainoje liko artimųjų?*

– Ten liko tėtis Odesos srityje ir dukra Černihive. Dukra karo pradžioje buvo atvažiavusi į Lietuvą, bet greitai grįžo atgal. ►

S. Lysy parodos „Laikas“ atidarymo Naujojoje Klaipėdos galerijoje akimirkos.

Viačaslavo Bazzyko nuotr.

◀ „Noriu gyventi čia, man nebaisu“, – sako. Kaip gali būti nebaisu, jei vakar į mūsų rajono centrą atvažiuo autobusas su keturiais jaunų vaikinių kūnais. Keturi iš vienos vietovės. Visame rajone – gedulas. Ką ten rajonas, jei mano kaimo su 300 gyventojų kapinėse – jau šešios vėliavos. Jauni vaikinai, gimę 1990-aisiais, 2003-aisiais... Aš norėčiau paklausti užpuolikų: „Ko jums reikia?! Kokio velnio jūs čia atsirioglinote?“ Lenda ir lenda, ir negalima su jais niekaip susitarti. Lįs, kol iki Klaipėdos neateis. Europa jau pamiršo, kas yra karas, tankus perlydė į mercedesus. Niekas nepagalvojo, kad gali būti toks blogis. Ir daugeliui Europoje mes jau atsibodome su savo karu ir pabėgėliais. Ir juos galima suprasti. Bet ne iš gero gyvenimo ukrainiečiai bėgo. Labai sunku apie tai kalbėti...

– *Sakoma, ginklams žvangant, mūzos tyli. O kiek per tą laiką būtų galima sukurti, užuot žudžius vieniems kitus...*

– Taip! Juk pirmiausia ginti šalį puolė artistai, dailininkai, rašytojai, muzikantai, sportininkai, inteligentija. 50 procentų jų ten ir atgulė. O visokie atmatos išsislapstė

po moterų sijonais ar išsilakstė į užsienį. Atvirai tarant, nuotaikos tokios, kad net nežinau, kaip šią parodą suruošiau. Bet reikia judėti, reikia dirbti. Bėda visa tai. Nupieši paveikslą ir abejoji – rodyti jį ar ne. Iš pradžių žiūri žinias, ar nieko nesu-sprogdino. Jei nėra didelių netekčių, galvoji: tiek to, parodysiu feisbuke. Arba lauki tris dienas, kad užsimirštų skausmas. Kvailiai. Ir draugų turėjau daugybę rusų, ir dailininkų daug pažinojau, važiuodavau su meistriškumo pamokomis. Ir armijoje tarnavau su jais. Dar prieš kelerius metus per „Skype“ šiltai bendraudavome, o dabar staiga virtau „nacistu“, ir mus visus reikia nužudyti... Kas su jais pasidarė? Ligoniniai, garbės žodis.

Atidėtos svajonės

– *Apie ką dar nepasikalbėjome? Gal norėtumėte ką nors pridurti?*

– Noriu pasakyti labai ačiū Lietuvai. Ir už save, ir už Ukrainą. Atsiskleidžiau aš čia, pritiko man Klaipėda. Įsimylėjau šį

miestą – tokį žalią. Pas mus Odesoje jau gegužę viskas išdegę, o čia – žolė žaliuoja. Labai tiko man ir miestas, ir žmonės. Anksčiau gyvenau Černihive – irgi palyginti nedidelis miestas su 300 tūkst. gyventojų. Mane žavi nedideli miestai – juose ramiau.

– *Kokios savo svajonės dar neįgyvendinote?*

– Dabar iš Ispanijos atkeliauja popieriaus paketas, lapo dydis – 1,5 X 0,76 m, dvigubai didesnis nei iki šiol naudoti. Svajoju: kaip žiebsiu ant jų kokius 20 laivų! Noriu kažko naujo, kitaip. Bent keturis kartus didesnių darbų, nei piešiu dabar ant 0,56 X 0,76 m formato popieriaus. Galima dukart didesnio, o galima – keturis kartus, tokie standartiniai matmenys. Iš pradžių pabandyčiau dvigubai didesni, o po to jau – keturgubai. Kad galėčiau piešti su dideliais teptukais, tepti daugiau dažų... Bet nėra kada, žmonės laukia mano darbų (*juokiasi*). Ir taip vis atidedu savo svajones pusmečiui, po to dar pusmečiui, ir neišku, kada tai įvyks. Bet taip norisi nutrūkti ir padaryti ką nors sau.

S. Lysy parodos „Laikas“ ekspozicijos fragmentai.

Dailininkas S. Lysy su žmona Lina per vernisažą.

Viačeslavo Bazyko nuotr.

Aido Peskovo nuotr.

Laiivui reikia švyturio

Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje Klaipėdoje vasario 15 d. atidaryta paroda „Švyturiai ir laivai“, skirta Švyturių metams. Parodoje pristatomi tapybos ir grafikos darbai iš klaipėdiečių kolekcininkų Aleksandro Popovo ir Jelenos Kosinovas Rytų Prūsijos XIX a.–XX a. pirmosios pusės dailės kolekcijos. Paroda veiks iki kovo 16 d., vėliau numatoma ją perkelti į Nidą.

Kristina JOKUBAVIČIENĖ

Gyvenime ir mene

Verta priminti, kad Rytų Prūsijos dailės paveldas remiasi dviem svarbiausiais regiono kultūrinės erdvės reiškiniiais – Karaliaučiaus dailės akademija ir Nidos dailininkų kolonija. Teigiama, kad Kuršių nerijos rüstų žavesį XIX a. pradžioje pirmieji atrado keliautojai ir rašytojai, o 1845 m. įkurtos Karaliaučiaus

dailės akademijos profesoriai ir jų studentai lygiai taip pat vieni pirmųjų atrado nepakartojamą Nidos, skurdaus žvejų kaimelio, *genius loci* ir XIX a. pabaigoje tapo legendinės dailininkų kolonijos, kuri veikė iki 1945 m., įkūrėjais.

Nors per visą Nidos dailininkų kolonijos gyvavimą su ja buvo susiję daugiau nei 300 dailininkų, kolonijai būdingų temų arealas yra palyginti neplatus. Kaip ir visose dailininkų kolonijose, taip ir Nidoje peizažo žanras buvo svarbiausias. Unikali Kuršių nerijos gamta teikė begalę galimybių menininkams ir tarsi juos provokavo, ar užteks

intuicijos ir gebėjimų bandant dažais ant drobės atskleisti nerijos peizažo paslaptį. Gal todėl buitinio žanro elementai paprastai likdavo to mitinio kraštovaizdžio paraštėse.

Švyturio motyvas XIX a. pab. retai sulaukdavo Nidos kolonistų dėmesio, nebent neišvengiamai „išskldavo“ į plenerę tapomas kompozicijas. O rinktis buvo iš ko. Nidoje nuo 1874 m. ant Urbo kalno stovėjo raudonų plytų aštuonkampis 27 m aukščio švyturys. Visi menininkai, buvoję Nidoje, gerai pažinojo ir vaizdingas Sembos pusiasalio pakrantes, taigi buvo matę Bruzdavos (vok. *Brüsterort*, rus. *Majak*) švyturį, iškeltą ant kyšulio į Baltijos jūrą, ir švyturį Piliavoje (vok. *Pillau*, rus. *Baltijsk*), tarp Aistmarių ir Baltijos jūros, pastatytą 1883 m. O jei kuris nors menininkas būtų ieškojęs papildomų įspūdžių, galėjo keliauti į Klaipėdą, kur 1819 m. vienas švyturys buvo paaukštintas iki 29,5 m, o 1884 m. miesto šiaurinio molo gale iškilo nedidelis, tik 9 m aukščio, tačiau itin romantiškai nuteikiantis Baltasis švyturys. Viena tokio kolonistų dėmesio stygiaus priežasčių galėjo būti švyturio, nuolat tobulinamo navigacinio įrenginio, sąsajos su pramonės epocha, nuo kurios taip siekė atsiriboti ir bėgo to amžiaus dailininkai, ieškodami tolimų, civilizacijos nepaliestų gamtos kampelių.

Išraiškingi simboliai

Antra vertus, švyturys, laivybai ir žvejybai svarbus techninis objektas, labai domino to meto plačiąją visuomenę, imlią naujovėms ir atradimams. XIX a. leidiniuose ir periodinėje spaudoje dažnai buvo reprodukuojami informatyvūs grafikos darbai ir piešiniai su švyturių atvaizdais, konkretūs ir be didelės meninės išmonės.

Tą laikotarpį primena parodoje eksponuojami trys grafikos darbai. „Klaipėdos vaizdas su švyturiu“ (1838) perteikia romantišką švyturio vaizdą, apsuptą vešlaus peizažo. Jo autorius Heinrichas Wilhelmas Teichgräberis buvo dailininkas litografas, litografijos technika kūręs daugybę peizažų ir portretų, kuriuos platino Eduardo Pietscho

H. W. Teichgräberis (1809–1848). Klaipėdos vaizdas su švyturiu. Maždaug 1838 m. Popierius, litografija.

E. Bischoffas (1890–1974). Žvejų laivai Piliavoje. 1937 m. Drobė, aliejus.

spaustuvė Drese. Pagal Karaliaučiaus dailės akademijos auklėtinio, tapytojo Otto Brausewetterio eskizą išraižyta ksilografija „Sargyba Piliavos švyturyje“ 1870 m. buvo publikuota Štutgarto dienraščio pramoginiame priede. Garsaus to meto raižytojo Adolfo Clossa pagal Wilhelmo Wellnerio piešinį atlikta ksilografija „Švyturys ties Nida Kuršių nerijoje“ (maždaug 1888 m.) yra skrupulingai tiksli, tiesiog kaip vadovėlio iliustracija.

XX a. pirmosios pusės reklaminiuose leidiniuose, atvirukuose buvo madinga pasitelkti švyturių, kaip įvairių pajūrio kurortinių vietovių išraiškingų simbolių, nuotraukas. Matyt, populiarių Baltojo švyturio nuotraukų paveiktas architektas ir dailininkas Wilhelm Thiele tiesiog „vienas prie vieno“ pakartojo įprastą (ir geriausią iš galimų) rakursą 1924 m. sukurtoje litografijoje „Švyturys prie Klaipėdos“.

Vieno kūrinio istorija

XX a. pradžioje pasikeitė ir situacija dailininkų kolonijoje. 1909 m. į Nidą

pirmą kartą atvyko ekspresionistas Maxas Pechsteinas. Nidoje sukurti jo darbai stebino aplinkinius ryškiomis spalvomis, detalių ignoravimu ir provokuojamais nuogos natūros gamtoje motyvais.

Švyturys ties Nida Kuršių nerijoje. A. Clossas pagal W. A. Wellnerio piešinį. Popierius, ksilografija.

Ekspresionisto dėmesį patraukė ir Nidos švyturys. Europos meno aukcionuose nuolat pasirodo M. Pechsteino kūrinių, sukurtų Kuršių nerijoje. Prieš kelerius metus aukcione buvo parduodamas ►

H. M. Pechsteinas (1881–1955). Švyturys Nidoje. 1917 m. Popierius, litografija.

◀ maždaug 1919–1920 m. gana nuosakia maniera nutapytas M. Pechsteino „Kaimo peizažas“, kurio antrajame plane, už tipišku Nidai žvejų namelių kyla antonomis sparnuotas švyturys. Klaipėdiečių kolekcijoje saugoma ir parodoje eksponuojama M. Pechsteino 1917 m. sukurta litografija „Nidos švyturys“. Pasekime jos istoriją.

Įstabu, kaip meninė vaizduotė pasitelkia tikrovę ir kuria savos realybės vaizdą.

1914 m. M. Pechsteinas kelis mėnesius praleido egzotiškose Palau salose Ramiojo vandenyno pietuose. Kelionę, kurią finansavo garsus Berlyno leidėjas ir prekyautojas meno kūriniams Wolfgangas Gurlittas, nutraukė Pirmasis pasaulinis karas. Bent kelerius metus po apsilankymo Palau, ypač 1917 m., M. Pechsteinas buvo užvaldytas tolimojo salyno vaizdinių ir labai intensyviai dirbo, perkeldamas juos į realius kūrinius.

Heinrichas Lautensackas, vokiečių poetas, dramaturgas, scenaristas ir vertėjas, garsėjęs bohemišku gyvenimo būdu, prasidėjęs Pirmajam pasauliniam karui buvo mobilizuotas ir pateko į Sembos pusiasalį. Atleistas iš karo tarnybos 1917 m., poetas grįžo į Berlyną ne tuščiomis rankomis, o su nauju poetiniu kūriniu, pavadintu „Sembos giesmė“, prie kurio buvo pridėtas autoriaus paaiškinimas: „Sukurta landšturmano Palmininkuose prie Baltijos jūros 1915 m. vasarą“ (vok. *Palmnicken*, rus. *Jantarnyj*). „Sembos giesmę“ spaudai ruošė to paties W. Gurlitto leidykla. Leidėjui kilo mintis papildyti poezijos leidinį M. Pechsteino iliustracijomis. W. Gurlittas puikiai žinojo, kad dailininkas jau tris vasaras (1909, 1911, 1912) lankėsi Kuršių nerijoje, Nidoje, taigi vietovė jam nebuvo naujiena. Be to, ir dailininko, ir poeto kūryba buvo tos pačios ekspresionistinės pakraipos. Suprantama, kad M. Pechsteinas, užimtas Palau temos, panaudojo leidiniui Nidoje ir Nidos motyvais sukurta grafiką. M. Pechsteino iliustracijos, puslapiinės ir mažesnės prie tekstų, organiškai, tuo pačiu ritmu įsijungė į leidinio visumą. Taip pat buvo sudaryta 21 litografijos

serija, įvardyta kaip „Sembos giesmės parafrazės“. 1918 m. leidiniai bendru 130 egzempliorių tiražu išvydo dienos šviesą. 30 egzempliorių buvo atspausdinti ant grafiškų itin vertinamo „Van Gelder“ manufaktūros popieriaus, šimtas – ant rankų darbo popieriaus.

Lyg stiprus vėjo gūsis

Litografijų serijoje 15-uoju numeriu pažymėtas atspaudas vadinosi tiesiog „Švyturys“. Bet juk mes pažįstame savo švyturius. Istorinio teisingumo dėlei galima šį kūrinių vadinti dvigubu vardu „Švyturys“ / „Nidos Švyturys“, bet ką tai pakeis? Kaip minėta, beveik visi litografijų serijos motyvai – moterys pajūryje, kopose, laiveliai, žirgai ir kita susiję su Nida, ne Semba. O litografija tikrai puiki. Vaizdą, pamatytą iš aukšto žiūrėjimo taško, kuria ekspresyviai ir supaprastintose formose, vyrauja aštrios plokštumos, kurias formuoja įvairaus storio ir intensyvumo šurkštūs brūkšniai, tapdami debesų pluoštais, švyturio antenų mostu, žvejų

W. Thiele (1873–po 1945). Švyturys prie Klaipėdos. 1924 m. Popierius, litografija.

Sargyba Piliavos švyturioje. Pagal O. Brausewetterio piešinį. Popierius, ksilografija. Publikuota 1870 m.

trobelių stogų briaunomis. Plokštumų ir linijų judėjimas įsuka visus estampo objektus lyg stiprus vėjo gūsis.

Tikėtina, kad M. Pechsteino Nidos švyturio traktuotė įkvėpė ir kitus ekspresionistinės pakraipos kolonijos dailininkus – Ernstą Mollenhauerį, Karlą Eulensteiną, Eduardą Bischoffą. Gaila, į parodą Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje nespėjo sugrįžti šiuo metu parodoje Barbizone (Prancūzija) eksponuojama efektinga uostamiestyje gimusio tapytojo K. Eulensteino kompozicija „Klaipėdos švyturys“. Kaip jaunesnės ekspresionistų karta perėmė tuo metu jau nebe naują stilių, atskleidžia parodoje rodoma 1937 m. E. Bischoffo nutapyta dekoratyvi kompozicija „Žvejų laivai Piliavoje“, kurioje sujungiami Piliavos švyturio ir burinių laivų siluetiniai motyvai. E. Bischoffas tuo metu buvo Karaliaučiaus dailės akademijos profesorius, o Nidoje ir Pilkopoje (vok. *Pillkoppen*, rus. *Morskojė*) nuolat lankėsi nuo 1919 m. Savitas, ekspresyvus dailininko stilius pasižymėjo veržliu potėpiu, ryškioomis, atviromis spalvomis, apibendrintomis formomis.

Įdėmiai pasižvalę, parodoje rasime ir jau minėtą Bruzdavos švyturį – jo kontūrai beveik ištirpsta dangaus tolybėse nedidelėje Karlo Röttgerio akvarelėje „Kurėnai Sembos pakrantėje“. Bruzdavos švyturio šviesos signalai kartu su Klaipėdos ir Nidos švyturių šviesomis saugiai vedė laivus Baltijos jūroje.

Post scriptum

Greta kompozicijų su švyturiais parodoje eksponuojami ir keli įdomūs XX a. pirmos pusės paveikslai su laivais Klaipėdos, Nidos, Karaliaučiaus uostuose, prieplaukose, tiesiog pakrantėse.

Verta įdėmiau pažvelgti į kompoziciją, pavadintą „Klaipėdos prieplauka“ (1939). Jos autorius tapytojas Hermannas Dienzas praėjusio amžiaus trečią–ketvirtą dešimtmečiais buvo Nidos dailininkų kolonijoje, dažnai lankydavosi Klaipėdoje, sukūrė Kuršių nerijos ir uostamiesčio vaizdų. Paveikslas nutapytas lengvais potėpiaimis, šviesiomis spalvomis, autorius gyvai ir jautriai perteikia uostamiesčio atmosferą, įdomiai fragmentuoja vaizdą.

Kokie senosios Klaipėdos objektai atsiduria H. Dienzo dėmesio centre? Deši-

E. H. Dienzas (1891–1980). Klaipėdos prieplauka. 1939 m. Drobė, aliejus.

K. H. Röttgeris (1889–1938). Kurėnai Sembos pakrantėje. Popierius, akvarelė.

nėje paveikslu pusėje nutapytas metalinis tiltas, prie krantinės supasi laivelis, kitoje upės pusėje matyti masyvus, mūrinis tinkuotas namas, kurio sienos suskaidytos nišomis, greta jo – ilgas raudonų plytų

statinys. Gal taip menininkas perteikė senąjį Karlo tiltą, Linų svarstyklių ir Turgaus halės pastatus? Įstabu, kaip meninė vaizduotė pasitelkia tikrovę ir kuria savos realybės vaizdą.

Būti gyvam skauda

Dalia TAMOŠAUSKAITĖ

Šiandien, kai lietuvių kalba sparčiai kinta, aktyviosios leksikos fondą papildydama skoliniais, verbalinė raiška turtinga. Juk jeigu neišsitenki lietuviškoje, tereikia tik grįžtelėti į anglišką... Ir, žiūrėk, lyg višta grūdą iškapstysi ką nors tinkamo vienam ar kitam daiktui, įvykiui, reiškiniui pavaldinti. O jeigu užteksi atkaklumo kitiems įrodyti, kad tai, ką iškapstei, už lietuvišką atitikmenį daug geriau, žiūrėk, dar būsi paskelbtas atradėju... Bet, baigiant ironizuoti (arba sarkazmuoti – juk toks leksikos vienetas nė kiek neprieštarautų lietuviškų žodžių darybos taisyklėms), tenka konstatuoti: kalbėti apie Danutę Paulauskaitę vis dėlto nėra paprasta. Ne todėl, kad šiandien ji dėl savo išskirtinio jautrumo, švelniai tariant, būtų pakraupusi nuo gimtosios kalbos „anglėjimo“... Ir nesuprastų, kur eina pasaulis... Kuris daugybę pastarųjų jos gyvenimo metų buvo lygus „n miesteliui“ („Sezono uždarymas“, p. 107), laikytam „pasaulio dugnu“ („Prie pietvakarių

sienos“, p. 39). Visa esmė – vargu, ar kas šiandien ją suprastų. Jeigu nesuprato nė anksčiau... Juk šiandien žodis „askezė“ ne vienam reiškia tik kelias valandas be kompiuterio ar išmaniojo mobiliojo telefono. Kadangi daugeliui to neturėti – tiesiog ne gyvenimas. O ji gyveno. Ne tik be modernių šiuolaikinių informacinių technologijų, bet ir be televizoriaus, skalbimo mašinos, mikrobangės... Teturėdama „tikrai lempą ant stalo“ („Sezono uždarymas“, p. 103). Nors paprastai neapykantas, užsimezgušios pavyde, sulaukia turintieji daugiau, ji teigė patyrusi, kad būna ir atvirksčiai: „Tik sugrįžusi į Skuodą pamačiau, koks baisus yra Lietuvos žmogus“ („Prie pietvakarių sienos“, p. 239).

Ar tos neapykantos iš tiesų būta... Ar tik atrodė, kad yra? Kas dabar bepasakys. Bet aną šaltą 2004-ųjų kovo pradžios dieną aptikusieji ją, sukniubusių prie lovos, rado ir tų, kurių ši nenorėjo matyti savo laidotu-vėse, sąrašą.

Kad ir kaip būtų, esatis ją žudė: „Bijau, kad sulauksiu dar vienos žiemos / Lietuvos šiaurėje, kur ankstyvos sutemos / Kur daug tuščių kambarių / Kurie neprisimena žmo-

gaus rankos“ („Dviese su namais“, p. 81). Kadangi, viena vertus, namas, kuriame slaugė motiną, nebuvo jos namai. Jeigu jais chrestomatiškai laikysime gimtinę, t. y. tėviškę: ši – už kelių kilometrų nuo Skuodo, Luknių kaime... Kur dabar D. Paulauskaitės niekas nebeprisimena. Nors jokios jos buvimo žymės nelikę ir Skuode: namas naujųjų šeimininkų perstatytas, medžiai, siekiant kuo daugiau šviesos, iškirsti... O memorialinės lentos ar net paprasčiausios nuorodos, liudijančios, kad čia, aukšta tujų tvora atsitvėrusi nuo viso pasaulio, gyvena viena ryškiausių egzistencialisčių lietuvių poezijoje, nėra. Kadangi jeigu Skuodas ir nėra dugnas, provincija – be jokios abejonės. Plačiaja šio žodžio prasme. Čia vertinami, gerbiami, prisimenami ir minimi tik tie, kuriems, kitaip nei jai, pavyko išstrukti į Vilnių su visam. Arba niekur neišstrūkusieji, nenutrūkusieji, neatitrūkusieji, bet gebantys save pateikti. Kitaip sakant, mokantys ne būti, bet atrodyti. Na, o tie, kurių nepriskirsi nei pirmiesiems, nei antriesiems, tiesiog pamirštami. Ramia sąžine. Aišku, kol dar gyvi, pasitaikius progai, pasigiriama, kad štai garsina kraštą, tapdami prestižinių respublikinių premijų laureatais... Kaip antai Stasys Jonauskas – net devynių, tarp kurių – Lietuvos Respublikos Vyriausybės premija. Tačiau, kai 2018-aisiais jis išėjo, kaip norisi tikėti, į geresnį pasaulį, pasirodė nesąs vertas nė tokio elementaraus atminimo įamžinimo kaip informacinė rodyklė Gėsaluose, prie gimtosios sodybos... Tiesiog liudijanti, kad čia gimė (o pastaraisiais metais praleisdavo kur kas daugiau laiko nei Skuode, nes ruošėsi grįžti su visam), – suteikianti elementarią informaciją, kas įprasta rašytojų giminėse. Laimė, jog gėsališkiai iškovojo, kad bent gatvė pro tą sodybą būtų pavadinta jo vardu. (Skuode po kiek daugiau nei dvejų metų nuo poeto mirties atminimas įamžintas suoleliu.) Tad ką jau bekalbėti apie D. Paulauskaitę, kurią daugelis nė nežinojo esant?! Juk kiek ten to jos buvimo: kol dar spėriai vaikščiojo, kartais išsiruošdavo į biblioteką, maisto prekių parduotuvę, paštą... Bet tik

D. Paulauskaitė maždaug šešerių.

Su tėvais – mama Kazimiera Paulauskiene ir tėčiu Kazimieru Paulausku.

Poetė D. Paulauskaitė maždaug 1980-aisiais.

ten. Kur būtinais reikėjo: „*Mane išduotų liūdesys / Vienatvė / Apkurtusiai miestelio miniai*“ („Dviese su namais“, p. 21). O kai į Skuodo centrą tapo per toli, kelionė sutrumpėjo iki keliasdešimties metrų – į antroje gatvės pusėje esančią Skuodo rajono laikraščio „Mūsų žodis“ redakciją. Bet toli gražu ne dėl sentimentų, kad kadaise čia šiek tiek dirbta: kai buitį tapo per sunki, ateidavo S. Jonausko paprašyti pagalbos. Kad ko nors nupirktų, išsiųstų laišką į Vilnių... Nors ir tokie vizitai buvo nedažni – iki paskutiniosios stengėsi išgyventi pati. Niekam neparodyti, kad nebegali, nebepajėgia, nebepakelia. Kita vertus, nebuvo nė kam: „*Man šalta, sakau / Nors žinau, kad jau niekas / Manęs nesiklauso*“ („Dviese su namais“, p. 32). Tad vienas Dievas težino,

kas dėdavosi vienišuose namuose, kai ji likdavo ten tik su knygų herojais... Ir poezija. Arba išeitimi, „*kai nebėra jokios išeities*“ („Prie pietvakarių sienos“, p. 190). Nepaisant to, kad „*tobulesnio pasaulio / eilėraščiu nesukursi / pasaulio netobulo / eilėraščiu neišardysi*“ („Prie pietvakarių sienos“, p. 31). Kokių išmatavimų tuomet buvo jos pasaulis: „*Bet aš gerai pažįstu ilgą pirštę tamsą / Bet aš gerai pažįstu vargšę savo širdį / Bet aš gerai pažįstu šių namų vaiduoklį / Kaip du vandens lašai panašų į mane*“ („Dviese su namais“, p. 40).

O kaip būtų buvę, jeigu... Arba kas kaltas?.. Tiesiog taip nutiko. Broliukas mirė... Tad ji privalėjo atlikti vienturtės pareigą – trumpam grįžti iš sostinės... Ir ją prarasti. Visiems laikams. Bet tik fiziškai. Sapnuose,

mintyse visada buvo ten. Tik TEN: „*Vilniau – benamių minčių mano sostinė, / skersgatvį tavo nykiausių renkuosi*“ („Prie pietvakarių sienos“, p. 63). Todėl sau niekada neleido oficialiai tapti skuodiške, tai būtų suteikę teisę pasinaudoti socialinėmis garantijomis ir paslaugomis. Nors taip savo asketizmą sustiprino iki sunkių fizinių išbandymų. Viena vertus, tekstais šaukte šaukdama, kad tai – paribio būseną, tad nežinia, kiek dar leisis išiveriama: „*Aš visada girdėjau plakant savo širdį / Padėk man šiąnakt nenumirti*“ („Prie pietvakarių sienos“, p. 217). Kita vertus, atsisakydama bet kokios siūlomos pagalbos, nes ji žemino. O prašyti pačiai atrodė tolygu savižudybei. Nužudymui savigarbos, išdidumo – savojo aš, kuris pasmerkė tragiškai lemčiai. Jeigu šiandien žodis „tragiškai“ dar gali būti suvokiamas ne tik kaip aviakatastrofa, bet ir kaip vidinė drama. 1995-aisiais palaidojusi motiną, galėjo grįžti į Vilnių?.. Laikas toli gražu ne visada pagalbininkas ar sąjungininkas: motinos slaugymas atėmė daug jėgų ir sveikatos. O kur silpnų laukiama?!. Nors ji niekada nesusitaikė – sau taip ir neatleido už tai, kas buvo jos gyvenimas.

Tad kartais būna, kad, vengdamas apie tai kam nors prasitarti, tyliai pasidžiaugi, jog vieno ar kito jau nebėra. Ne dėl to, kad savo buvimu būtų kenkę kitiems, o atvirkščiai – jog aplinkinių kenkta jiems. Ir nebūtinai veiksmis ar neveikimu. Kenkti galima net pačiam to nežinant ir nesu- prantant. Savo pasaulėjauta ir pasaulėvoka išjudinant kito nuostatų, vertybių, suvokimo pamatus. Jeigu D. Paulauskaitei dar XX a. pabaigoje buvo nejuoku tarp *raganėjančių n miestelio ponių* („Sezono uždarymas“, p. 107), kaip ji jaustųsi šiandien?!. Kai daugelis išėję į virtualią realybę. Iš sensorinės tikrovės – į 3D projekcijas. Praėjo vos 79-eri nuo jos gimimo ir tik 20 metų – po mirties, o pasaulis pasikeitė taip, tarsi būtų praslinkęs ne vienas amžius. Ar tos metamorfozės nebūtų žeidusios jos dar labiau, nei visa žeidė anuomet?.. Juk kad gebėtum apsaugoti nuo projekcijų pasaulio okupacijos – neprarasti laiko ir erdvės pojūčio, turi būti labai stiprus. Kadangi, gyvendamas tik realybėje, esi laikomas tiesiog neįgalu. O neįgalūs, kad ir kaip stengiamasi juos integruoti į sveikųjų bendruomenę, visada jaučia didesnę ar mažesnę atskirtį. Kaip ir tie, kurie šiais sumaterialėjimo, suracionalėjimo laikais skaito poeziją. Arba ją rašo. ►

Savo sodyboje Skuode maždaug 2000-aisiais.

◀ Tikrą poeziją, kuri gali būti išieitis. (Nors jau seniai nusitrynusios šio literatūros žanro ribos... Ir kone kiekvienas, užrašęs tekstą trumpomis eilutėmis, jį vadina eilėraščiu, o save – poetu.) Kadangi tikra poezija sukrečia. Priverčia grįžti iš virtualios realybės ir pasijusti gyvam. O

būti gyvam – jausti – skauda. Tad geriau virtualioje realybėje, kur gali žiūrėti, kaip kenčia kiti. Ar net priversti juos kentėti. Ir taip neiššvaistyti jėgų mylėti... save. Negailint sau nieko, išskyrus galimybę būti žmogumi. Nes be kančios ir egzistencinio nerimo tai neįmanoma.

Poetės amžinojo poilsio vieta Kulų kapinėse. Paminkliniame akmenyje iškalta: „Poezija yra išieitis, kai nebėra jokios išieities...“
Maironio lietuvių literatūros muziejaus, Stasio Jonausko ir Dalios Tamošauskaitės nuotr.

Nijolė DRUNGILAITĖ

Gentis yra kraujyje. Iš upių raizgalynės,
Miškų tankmės, briedžio baubimo
proskynoje,
Kad perskrostų miglą paryčiui,
Iš žalčio papartyne,
Žemės ir debesų, atkeliavusių nuo Baltijos
Kartu su vakariu vėju.
Gentis yra kraujyje.
Iš titnago, granito, degančio gintaro.
Aitraus šėivamedžio, liepyno,
Ažuolo karnos, eglės ir pušies spyglių.
Pulsuoja vaiko smilkinyje,
Kietai sučiauptose lūpose –
Motinos, kario, tavo, mano,
Mirusiųjų, tų, kurie gims.
Neatplėšiama nuo kalbos.
Nuo labas, nuo žodžio tėvynė, namai.
Nuodai nustoja veikti,
Kai supranti, iš kurio šaltinio
Įpiltas vanduo į tavo taure.

Snigo praeitimi:
Gentys kėlėsi iš miego.
Kalavijai be rūdžių,
Ašmenys išgaląsti,
Žirgai pasiruošę nešti
Raitelius per kemsynus.
Medinės pilys atgimė iš pelenų
Ir buvo amžinesnės už stiklo bokštus
Moderniojoje sostinėje.
Karaliui
Grąžinta karūna,
Vaidilutėms – šventoji ugnis,
Žemaičiams – Žemaitija,
Prūsams – Prūsija,
Jotvingiams – ežerai,
Kuršiams – marios,
Tėvynei – Tėvynė.
Atėjūnų trečijai kartai –
Lizdeikos prakeikimas.

Mėgdavo atidaryti laiko kolbas
Su kalavijais ir ietimis,
Titnagu, plunksnomis
Ir gyvačių nuodais.
Viduramžių alchemikai

Išradinėjo aukso formules,
Miestai griuvo,
Bet senaties terminą pratęsė
Tik Egipto piramidėms
Ir kažkodėl tau,
Homunkule,
Atgaivintam Fausto.
Mes likome nustumti į kampą –
Tokie mažulyčiai.
Neįžiūrimi.
Stebėjomės jų neįžvalgumu,
Nes tik mes žinojome,
Ką reiškia mylėti
Be atsako
Ūkanotoje begalybėje.

Kūlgrinda

Kūlgrinda grįžo žemaičių pavargusios vėlės.
Sėdos prie ažuolo stalo nekalbūs pagonyš,
Daukantas, Pabrėža, senas Valančius, visi savanoriai.
Amžiaus pradžioj išgarsėjusios moterys oriai
Skaitė gyvenimo knygą. Genties palikuonys
Klausėsi balso savosios širdies. Pražydėjusios svėrės

Lauką nudažė spalva auksine. Iš suskilusios laikmečio kolbos
Biro padargai, seniai pamiršti žemdirbių, tarsi grumstai
Pirštuos trupėjo ruginė kriaukšlėlė ir žodžiai,
Ruošėsi žygiui žemaūgiai ristūnai, tad gėrė jie godžiai
Minijos ir Pastauninko upelio net vandenį drumstą.
Dainos skambėjo tėvynei ir jau nebetilusios kalbos.

Ak, kaip skaudėjo! Kiekvienas atsinešė savąjį akmenį, rito
Inta – Sizifas, o jam iš paskos laibakojai vaikiukai.
Protėviai kuoruos net mirę stovėjo sargyboj,
Svetimas jeigu atklydo, į atlapus kibo,
Virto meškom ir vilkolakiais augo vilkiukai,
Jūron be baimės su kuršiais prie burlaivių brido.

Kūlgrinda grįžo žemaičių pavargusios vėlės.
Praeitį, dabartį, rytdieną sapnas supynė.
Viskas čia maišėsi: deivės, Perkūnas, medinės koplyčios,
Aikštės, nugriautos ir vėl atstatytos bažnyčios,
Žmonės, dangoraižiai, miškas, laukymės ir plynės.
Kūlgrinda grįžo žemaičių pavargusios vėlės.

Kūlgrinda eisim ir mes – tiek atradę, praradę ir klydę.
Mirksnį liepsnojęs gyvenimas tęsėsi amžius,
Švietęs neonais, linksmais fejerverkais, nebuvo per lengvas,
Galvas su dzūkais, aukštaičiais tėvynei tik esame lenkę,
Stuburo mūsų kaip popieriaus skiautės neglamžė.
Kūlgrinda grįšim, nors buvom po visą pasaulį pasklidę.

Ištark žodžius

Ištark žodžius pašnibždomis, kad plauktų iš širdies.
Sakyk žodžius garsiau, kad aidas juos kartotų.
Žemaičių ir kalnėnų bendrą kalbą Nemunas girdės.
Suvirpins sielas dainos, priesaika karių barzdotoj.

Vaikystėje ir Daukantas tą priesaiką su dainomis girdėjo.
Ne moiros, o jis pats likimą sunkų, bet prasmingą lėmė.
Nesuprastas, atstumtas, vienišas, nors klupo, ėjo,
Stiprybės iš tautos senovės ir namų gimtųjų ėmė.

Akmuo į akmenį. Sizifo darbas virtęs raštais.
Šaltam ir svetimam mieste su cerkvių bokštais:
Už lango sūrūs vėjai, grindiniu vežimai braška,
Keistuolis suka rylą, beždžionėlės nejuokingi pokštai.

Šventasis Raštas – Metrika. Kas naktį sapnuose tėvynė.
Iš praeities prabilę karžygiai ir moterys su kūdikiais ant rankų,
Apsvaigę svetimšaliai nuo raudono vyno
Užminga miško pakraštį, žalčiai jiems ant krūtinės rangos.

Žąsies krebždena plunksna. Gulasi į veikalus geltoni lapai –
Aš juos skaičiau praėjus daugel metų. Knygoj protėviai gyvena.
Mačiau jų veidus, apdarus, regėjau sielą. Lyg Homero epas –
Įamžinta istorija, kad neišnyktų ir pulsuotų meilė mums į veną.

Ištark žodžius pašnibždomis, kad plauktų iš širdies.
Sakyk žodžius garsiau, kad aidas juos kartotų.
Žemaičių ir aukštaičių bendrą dainą Nemunas girdės.
Kalbėk, kad niekas Daukanto tėvynės neišduotų, neparduotų.

Ši naktis per šviesi. Ji nepaslepia mudviejų rankų,
Susipynusių medžio šakom, neužtemdo akių.
Atmintis tik akimirkos trupinius renka –
Tiek užteks, kad sugrįžčiau žvaigždėtu taku.

Tiek užteks, kad išbūčiau, kiek lemta, –
Be savižudžių gesto, be šauksmo – esu taikinyš,
Nes per skaudžiai gyvenimas lamdo.
Pažadėtoje žemėj tiesos pasitiks sakinyš.

Ši naktis per šviesi, kad karščiuojančios lūpos paklystų,
Kad vienodu ritmu nepulsuotų prigludus širdis,
Kad paviršiumi žodžiai pavieniai nuslystų.
Po karnom, po rievėm paslėpta tik šerdis.

Ši naktis per šviesi, kad mirtis nugalėtų, triumfuotų.
Nesušalusi lieka ledynuos viltis –
Kvies visus nerinktuosius, atstumtus į puotą.
Ši naktis – delnuose išrašyta lemtis.

◀

Sunkiai rinko žodžius.
Tarsi jie būtų aukso vertės.
Bet gal taip ir buvo,
Nes tiems, kuriuos mylėjo,
Reikėjo kalbėti apie meilę
Atveriant savo širdį.
Reikėjo rasti grynuolį,
Kad klydusieji vėl eitų
ieškoti tiesos,
Neišduotų artimo
Ir artimas nuo jų
nenusigręžtų.
Kas buvo kalbėtojas?
Senas žmogus?
Kunigas?
Budistas vienuolis?
Jaunas aiškiaregys?
Girdėjau tik lūžtantį vėjyje balsą
Ir mačiau,
Kaip jaunikliai paukščiai
Mokosi skristi.

Žodžiai nepadedą,
Tyla nesprogdina ausies būgnelio,
Alsavimas neištirpdo ledo.
Vakaras vis labiau priglunda prie sutemų.
Praeitis dar bando įgauti
įvairiausių pavidalus:
Virsta negatyvais, projekcijomis
ir vienadieniais performansais.
Seniai neberakiname durų –
Iš praėjusio laiko
Neištrūko faraonai, Nefertitė,
karaliai ir karalienės,
Nebegrįžo piemenukai.
Chameleonas keičia spalvą – derinasi
prie dangoraižių atšvaito.
Kokiame lifte keliesi į debesis?
Ar dar saugosi mano šešėlių,
Krūpčiosi nuo mano raudos,
juoksiesi ar nusigręši,
Kai iš aukštai pamatysi
nuodėmių šleifą?
Ir kas tada mums yra meilė?

Paukščio jauniklis blaškos
Prie namo šermukšny.
Uogos
Dar nelesamos,
Į karolius vaikiškais pirštais nesuveriamos,
Šlavėjų neapiburnotos.

Straksėk,
Kol pro lapiją
Stebi ir saugo tave rūpestingai
Gentainiai.
Turi laiko
Iki rudens.
Išskrisi.
Liks seno žmogaus veidas
Lange.
Pavasarijį jį pasveikink pirmiausia,
Kiti dar nemoka taip laukti.

Tuštybės traukinukas – mums pakeliui.
Performansas
Įprasmintas saldinių popieriukais.
Kas laikinas, tam ir šlovė!
Kertiniai akmenys seniai
Žemyn jau nuridenti.
O kas ne taip?
Giliau mąstai?
Esi kilnesnis?
Po kauke tyras veidas,
Po juo –
Dar vienas sluoksnis.
Tuštybės traukinukas
Smagiai
Linguodamas tolyn nudunda.
Ir mes dainuojame lia-lia.

Gyvenome blizgučiais – tai žinojom.
Be vargo stūmė cirko vagonėlių robotukai,
Riedėjo gatvėmis melsvi tuktukai.
Išplaukti į rytojų kvietė Nojus.

Kažkas turėjo mums nutikti.
Gal žodis geliantis išsprūdo,
Gal elgeta, kurį iš miesto fariziejai grūdo,
Iliuzijas išskleidė? Nesiliauja tikas?

Ir kas dabar? Atskleisim kitą knygos lapą?
Ruduo su vėju įžūliai krizena,
Lietus jiems iš paskos bidzena.
Kas vienadienius drugelius įtrauks į epą?

Ir vėl blizgučiai, cirko vagonėliai ir papūgos,
Namelis laikinas, tikriausiai iš bambuko.

Baleto artistės ant pirštų galiukų
Su lapkričiu suposi vėjy.
Sulėtintų šluotos šuoliukų
Ruduo pavydėjo šlavėjui.

Ir mudu paveiksle dar tilpsim –
Nueinantys parko alėja,
Kartu su rūku ir išdilsim –
Lyg būtų išplovus skalbėja.

Sakai, kad liūdnei nuskambėjo
Atodūsiai, pauzės ir frazės.
Klevai spalvomis pasidžiaugti nespėjo,
Šakas vis lingavo ir gražė,

Kol šluotą paliko virtuozas šlavėjas
Ir saldžiai užmigo primarijus vėjas.

Devyniaragis elnias
Su saule kaktoje
Bėga per girią.
Ant kiekvieno rago
Mūsų viltys.
Vėjas užpučia žibintą,
Šlapdriba užgesina žvakę,
Balsas slopsta nuo melo,
Rankos atsiskiria nuo kitų rankų,
Lūpos iškreipia šypseną,
Vyzdys apsimeta, kad nemato.
Juokas neprimena juoko,
Tyla – tylos,
Vienatvė – vientulystės.

Devyniaragis
Sužeista širdimi
Bėga per girią,
Braunasi per eglynus
Į baltą lauką,
Kad vėl būtų pradžių pradžia.

Literatūrinės naujienos

Nijolė KLIUKAITĖ

Skrydis su gegute

2023-ųjų pabaigoje sulaukėme naujo literatūrinio žurnalo „Gegutė“ – „Cuculus canorus“, tiksliau, „Diurnalis experimentum“ – jaunųjų literatų šėlsmo, apimančio ir Medičių šeimos globojamo paukštyno, ir Tado Ivanausko gamtines išvadas, ir aliejinės tapybos pradmenis, ir kiaušinių formų paieškas folklore, ir ne tik tai. Įtraukiamas ir Pietų bei Vakarų meniu su žąsų kakleliais ir įvairiais žvaigždynų kaloringumo apskaičiavimo būdais (arba atvirkščiai – pietų kalorijų apskaita, pasitelkiant žvaigždėlapius). Toliau – skelbimai – žaidžiant žodžių formomis ir formatais. Dar toliau – klausimynas. Puikus, beje, būtinai panaudosiu formaliose ir neformaliose apklausose. Pvz.: *Ar juoktumėtės iš nuogo karaliaus? Ką pasirinktumėte: katę maiše ar žvirblį rankoje? Ar lengvai prisiimate kitų nuopelnus?* Žurnale yra ir natų: Atonal Prelude for Flute, ir giesmė apie cukrinį Kristų pragare, yra drama su vizualiai išryškintais akcentais, net praktiniai patarimai Goethei, na, labai dar daug ko yra, o SVARBIAUSIA – yra magiška žodžio galia, besiveržianti iš sveikintųjų pastangų poetine forma įveikti ne visada pasitikėjimo vertą tikrovę. Tai Kazio Binkio, Salio Šemerio kadaise pažadinti keturi vėjai, dabar štai ir vėl, ir vėl...

Jeigu paklausite, koks yra šio poetinio veiksmo tikslas, atsakysiu jaunųjų kūrėjų žodžiais:

*Jis prisikėlė ir patraukė toliau
(taip kartais nutinka)*

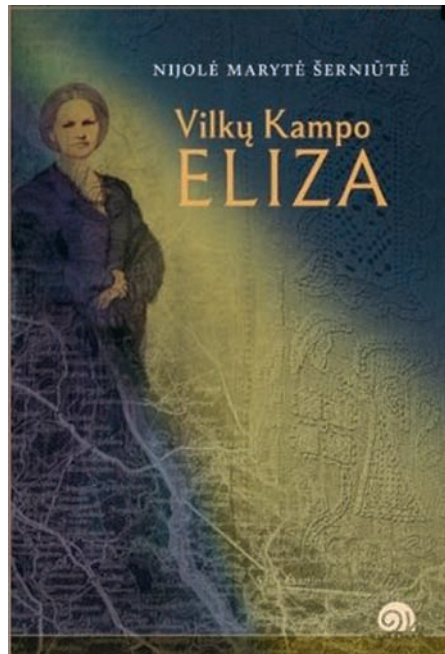
Kraujas liejosi iš laisvų minčių

ir nesutvardomo

amžiaus

Gražu tarsi drugelis.

Galime tik pasveikinti užsistovėjusį literatūrinį kraują išjudinančius jaunuosius eksperimentatorius, tarp jų Dominyką Matulionį – kultūrinę Klaipėdos viltį.

Apie Vilkų Kampo Elizą

Nijolė Marytė Šerniūtė. *Vilkų Kampo Eliza*. Slinktys, Vilnius, 2023, 228 p.

Ievos Simonaitytės literatūrinę premiją šiemet pelnė išeivijos rašytoja Nijolė Marytė Šerniūtė. Ji dabar gyvena Filadelfijoje, bet yra savo eilėraščius nesyk pristačiusi ir Lietuvoje – Šilutės F. Bajoraičio bibliotekoje, Klaipėdos I. Kanto bibliotekoje. 2023-aisiais leidykla „Slinktys“ išleido N. M. Šerniūtės romaną „Vilkų Kampo Eliza“, kuris ir buvo įvertintas premija.

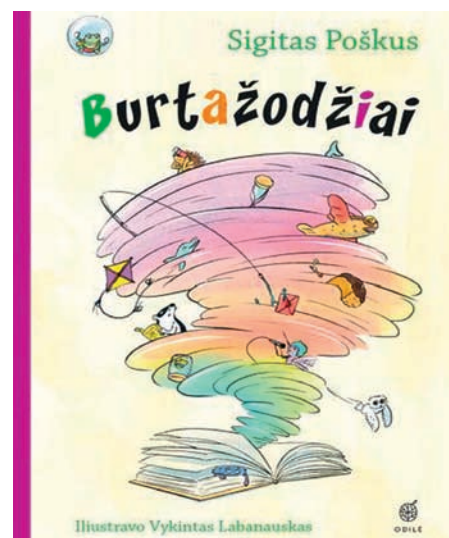
Romano žanras yra sudėtingas pirmiausia, žinoma, dėl būtinybės suvaldyti istorinę ir emocinę medžiagą, neišsižadant jausmo gelmių, išlaikant sudėtingo tekstinio audinio pusiausvyrą, atmetant sentimentalumą ir pernelyg romantiškas interpretacijas, bet nenumelioruojant teksto, leidžiant jam kvėpuoti ir stebinti.

N. M. Šerniūtės romanas stebina daug kuo. Prasideda jis nenuobodžiu gamtos vaizdu. Kur ten bus nuobodu skaityti apie Mažosios Lietuvos gamtą, rūstoką ir santūrią, bet ir labai gyvą, įnoringą, susipinančią su darbščių, atkaklių ir išdidžių žmonių gyvenimais. Tekstas teka kaip Šyšos srovė, kai kur nerami, bet visada gebanti savo tėkmę deramai išlyginti. Ir žmonės šiuose kraštuose tokie, savo jausmų prikišamai nedemonstruos, bet visada vadovausis padarumo taisyklėmis ir įstatymais: „...gilių jausmų rodyti ar *blūdyti* iš sielvarto šioje šeimoje nebuvo leidžiama“ (N. M. Šerniūtė, „Vilkų Kampo Eliza“, p. 31), todėl, net baisiausias netektis patyrę, žmonės čia tik surems pečius ir lauks, kol negandų laikas baigsis. O tų negandų ant *rubežiaus* gyvenant stokoti netenka: „Kad ir kokia stipri buvo mamatė, kad ir kaip ji laikė vaikus savo šiltose rankose, rytų ir vakarų negandos sukryžiuodavo kardus tiesiai virš jos šeimos ir žalodavo, išskirdavo, užmušdavo“ (ten pat, p. 33). *Rubežius* – mistiška vieta: ir vienoje jo pusėje, ir kitoje gyvena lietuvininkai, tik vieni gyvena *prūsos*, kiti *rusuos*. Svetimos valdžios suraikė žemę, išskyrė gimines, bet žmonės oriai nešė savo dviprasmišką būtį, vis pasitardami su Dievu, skaitydami Šventąjį Raštą ir meldamiesi. Apie servilizmą, prisitaikymą prabyla tik Vincentas Vilkas, jo tėvą apgavusį maskolių raštininką pašėręs arkliąšūdžiais, todėl gavęs iš rusų bėgti į prūsus. Vincentas pyko ir ant ruskių, ir ant prancūzų, ant *okyčių švansų hansų*: „Visi jie težino tik lupti paskutinį kailį“ (p. 51). Bet ir Vincentas yra savo žemės, savo aplinkos produktas. Aplinkos, kurioje viskas yra vienaip ar kitaip pasveriamą, permąstoma ir įvertinama. Žmogaus esmė yra taip sulipusi su ta aplinkuma, kurioje ►

◀ jis gyvena, taip sukibus su savo protėvių kadaise vienaip ar kitaip dėliotomis mintimis, su krašto papročiais ir taisyklėmis, tikėjimais ir įpročiais, net su vėjais, guodžiančiais ir barančiais savaip, su uogos skoniu burnoje, alkium ir ilgesiu, kad jis norom nenorom, priešindamasis ar priimdamas visa, kas jam teikiama, visada yra dėlionės dalis, turinti savo išskirtinį piešinį, bet susiderinusi su kitais fragmentais spalvine gama, vystoma tema, sukibus su kitomis detalėmis, įlinkimais ir išgaubimais. Lygiai taip ir Elsė Ožkartaitė, ir Vincentas Vilkas sukibo, įvertinę savo spalvas ir atspalvius. Ne tik gerumas, atlaidumas ar kitos kokios nors vidinės savybės dedamos ant svarstyklių, trobesių naujumas, žemių gausa – inventorizuojama visa o visa. Labai iškalbingos, apibūdinančios viso krašto žmones yra Vincento Vilko piršlybos. Beveik dešimčia metų jaunesnis už savo išsirinktąją Elsę Ožkartaitę jis vis dėlto randa drašos ir pirmiausia, kaip dera, kreipiasi į merginos tėvą: „Kaip manai, dėde, ar Elsikei galėčiau būti tinkamas vyras?“ (p. 54), o po ilgakos tylos sulaukęs leidimo pasiklausti jos pačios, ir Elizai išrėžia savo klausimą tiesiai ir tiesmukai: „Žiūrėk, Else, ar nebūtų gerai, jei mudu pasidarytumėm vyras ir žmona, pats ir pati, Vincentas Vilkas ir Elžbieta Vilkienė?“ (p. 55). „Elsė tylėjo, jiedu toliau raškė karentas. Vincentas nebuvo nei samdinys, nei brolis, nei išsvajotas mylimasis ar Dievo siūstas gelbėtojas. Ne brangesnis jai už apyvokos padargą ar baldą. Beturtis, benamis. O ji – padvalakė pasileidėlė. Ji – merga su vaiku. Lygūs. Jiedu vienas kitam tiko, neturės priekaištų, o jei sveiki bus, tai ir gyvenimas namuose eis“ (p. 55). Bet nėjo. Kiekviena romano dalis pasibaigia savotišku perspėjimu. Dėl karšto kraujo Vincentui tenka vėl sprukti per *rubežių*, tik jau atgal – į rusus. O visa subyrėjo dėl niekų nieko, atrodytų: „Vincentas sutikęs šmugelio atvykusius vaikus iš Oželių, nuėjęs su jais į karčemą, o ten, pasitaikyk tu man, Helmutas Štolcas besėdįs su kitais dviem *fricais*, (...) pasigirdo juokas nuo *fricų* pusės, ir, kai Vincentas atsisuko, Štolco akys susidūrė su jo akimis. Tiek ir terekėjo“ (p. 67). Tikri niekai. Ir iš kur tas pasiutęs berno pavydas, juk

Štolcas tik kartais Elsikei mosteldavo ranka. Dabar jau abu su žmona vargs Oželiuose, pas Vincento tėvus, labai palengva jų santykiai augs, nors prievartinio bendro gyvenimo gal nederėtų skambiu meilės vardu vadinti, bet gyvenimas ir vėl – Vincento karštis! – stumia laiko važį pirmyn. Šįsyk, rusų *oficieriams* gaudant rekrūtus, Vincentas, ilgai nesvarstęs pats nusikerta sau kelis pirštus. Vėliau – kraujo užkrėtimas ir ilgas išsiskyrimas su žmona, bet karštakošio savo vyro Elsikė jau ima ilgėtis. Jiedviem tenka įveikti vis kitas kliūtis ir patiems virsti neatpažįstamai kitais: „Kuknės viduryje be sąmonės gulėjo jo dukraitė Marijona; kruvina burna, apterliotais drabužiais, išdraskytais plaukais ir paklaikusiomis akimis stovėjo jo marti, kuriai per kasas raudonais karoliais lašėjo raustelėjęs skystis. Švelnioji Eliza iš Grabupių buvo mirusi; čia, išmeigusi akis į gailvalą, stovėjo jokio gailėsčio nejučianti Oželių kaimo Elžbieta Vilkienė – Paičių girios vilkė. Prismeigtas prie grindų, vis užversdamas į viršų akis raitėsi galingas caro kavaleristas“ (p. 160) – šitai gyvenimas pakeičia švelniąją Elsikę.

Gyvenimo akibrokštai nenuspėjami, santykiai tuose nesibaigiančiuose vingiuose klostosi ir vienaip, ir kitaip, bet gražiausia N. M. Šerniūtės romane tai, kad šturpiausius įvykius išgyvenę žmonės išlieka orūs, tvirti kaip Mažosios Lietuvos statiniai, kaip vis atgimstančios po sniegų ir potvynių pievos. Dar gražesnė už pagavią istoriją – kalba. Natūraliai poetiška, sklandi (akivaizdus ilgametis poetės įdirbis) ji gražina seniai užmirštus lietuvininkų žodžius: *kelderis, šebelės, skūnė, kleidės, kakalis, unkuli, šinkis, kėžas* – laimė, kad autorė knygos gale pateikia žodynėlį, ir visi užmiršti žodžiai atgyja. Atgyja ne tik žodžiai, atgyja ant *rubežiaus* ir ant kitokių slenksčių (jasmų, žlungančių ir vėl sulapojančių vilčių) gyvenusių žmonių dienos ir metai, atgyja visos skaudžios pamokos, kurių neįmanoma išmokti iš svetimų patirčių. Vis dėlto gera žinoti, kad šioje virsmo žemėje gyvenusieji niekada nepasidavė ir kad savąją gyvybės estafetę perdavė garbingai. Apie tai, kuo galime ir privalome didžiūotis, ir pasakoja savo knygoje šių metų Ievos Simonaitytės literatūrinės premijos laureatė.

Žaismingi burtazodžiai

Sigitas Poškus. *Burtazodžiai*. Odilė, Vilnius, 2023, 76 p.

Šešmo netruksta klaipėdiečio Sigitas Poškaus (1957–2021) antrojeje jau po mirties išleistoje knygelėje vaikams, pasirodžiusioje ištikimų draugų ir bendražygių Danguolės Šakavičiūtės ir Irenos Aleksaitės dėka. Ir Sigitas joje gyvensnis net nei buvo kada nors anksčiau. Kad ir:

BAISI ISTORIJA

Pakilom kartą iš krūmo pulkas žvirblių.

Ir kad pasileisim lėkti!

Lekiam lekiam, lekiam lekiam,

Lekiam lekiam...

Atlėkėm nežinia kur.

Sutūpėm į klevą.

Tupim.

Šynys žino, kur atlėkėm...

Kur čia dabar rytai, o kur vakarai?

(S. Poškus, „Burtazodžiai“, p. 30)

Nepretenzinga, bet labai autentiška žvirblių istorija, tarytum autorius pats būtų su anais įkyrokais paukšteliais žaidęs ir draugavęs. Arba vėl:

TAMSA

iš rūsių ir palėpių

iš uždarytų spintų

kiaurų nekiaurų kišenių

ji slinko išslinko į vakarą...

(ten pat, p. 36)

Bet necituosiu viso eilėraščio ir kitų eilėraščių necituosiu: nei apie vardus, nei labai rimtus žmones, nei... Patys susirasite, ne, manau, eilėraščiai jus susiras, o tada tai kažin ko pribursite, versdamiesi kūlio.

Knygelę ne mažiau žaismingai iliustravo Vykintas Labanauskas.

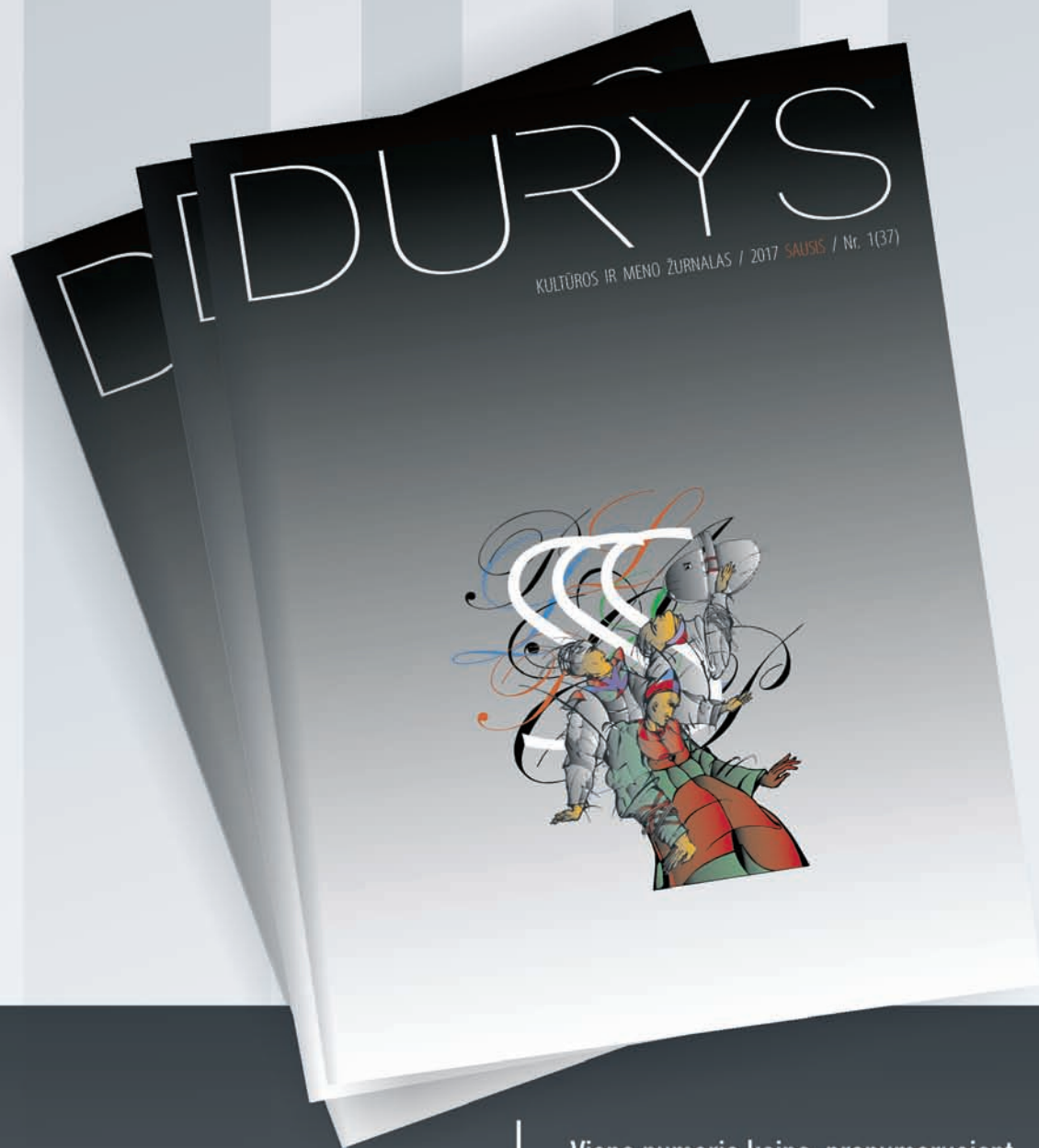
Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ

„DURYS“

GALIMA UŽSIPRENUMERUOTI Į NAMUS!

Mėnesinį kultūros
ir meno žurnalą
„Durys“ galima
užsiprenumeruoti
į namus!

Vieno numerio kaina, prenumeruojant
redakcijoje ar internetu, – **1,75 Eur**

Dėl prenumeratos kreiptis į „Klaipėdos“ laikraščio redakciją adresu:
Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, Klaipėda.

Informacija telefonu (8 46) 397 713

Prenumerata internetu: www.kl.lt/prenumerata

Užsiprenumeruoti galima ir Lietuvos pašte:
vieno numerio kaina – **2,20 Eur**

ISSN 2351-5848

9 772351 584003